

Насоки на ЕС за двойна кариера на спортистите

Превод на Български език и редакция

Сдружение Моят Свят

Оригинал на Английски език "Насоки на ЕС за двойна кариера на спортистите"

(ISBN: 978-92-79-31162-8; doi: 10.2766 / 52 683), издание на Европейския съюз през 2013 г.

DISCLAIMER:

This brochure is a Bulgarian translation of the original EU document "EU Guidelines on Dual Careers of Athletes". The European Commission is not to be held responsible for any inadvertence with the original text. The brochure is an output of the project Regional Center for Dual Career Policy and Advocacy - DC4AC, funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.

ОТКАЗ ОТ ОТГОВОРНОСТ:

Тази брошура е превод на български език на оригиналния документ на ЕС "Насоки на ЕС за двойна кариера на спортистите". От Европейската комисия не може да бъде търсена отговорност за несъответствие с оригиналния текст. Брошурата е резултат от проекта "Регионален център за политики и застъпничество при двойната кариера - DC4AC", финансиран от програма Еразъм+ на Европейския съюз.

*EUROPE DIRECT е услуга, предназначена да ви помогне
да намерите отговорите на въпросите, които си
задавате за ЕС*

Безплатен телефон (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни
(възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от
обществени телефони или хотели да бъдат таксувани)

Допълнителна информация за ЕС може да намерите в Интернет (<http://europa.eu>).

Каталожни данни може да намерите в края на тази публикация.

Люксембург: Служба за публикации на ЕС, 2013

© KADA – Спорт с перспективи, Австрия

ISBN 978-92-79-31162-8

doi:10.2766/52683

© Европейски съюз, 2013

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Насоки на ЕС за двойна кариера на спортистите

Препоръчителни политически действия в подкрепа на двойната кариера в спорта за високи постижения

Одобрени от Експертна група по „Образование и обучение в спорта“ на среща в Познан - 28 Септември, 2012 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	Въведение	1
1.1.	Увод	1
1.2.	Цел на Ръководството на ЕС за двойна кариера	1
1.3.	Предизвикателства, свързани с двойната кариера	2
1.4.	Добавена стойност на Ръководството на ЕС	2
1.5.	Кариерите на спортистите, разположени във времето	4
1.6.	Ползи от двойната кариера	5
2.	Политически области	6
2.1.	Необходимост от между-секторен, между-министерски подход на национално равнище	6
2.2.	Спорт	7
2.2.1.	Спортни организации	8
2.2.2.	Спортни академии и центрове за високо спортно майсторство	9
2.2.3.	Треньори и други членове на екипите към състезателните отбори	11
2.2.4.	Подкрепящи услуги	12
2.3.	Образование	15
2.3.1.	Училищно образование	15
2.3.2.	Професионално образование и обучение	17
2.3.3.	Висше образование	18
2.3.4.	Дистанционно учене	19
2.4.	Трудова заетост	21
2.4.1.	Комбиниране на работа и спорт	21
2.4.2.	Преход към кариера след приключване на активния спортен период	22
2.4.3.	Социален диалог	23
2.5.	Здравеопазване	25
2.5.1.	Психологическа подкрепа	25
2.5.2.	Медицинска подкрепа	25
2.5.3.	Програми за превенция	26
2.6.	Финансови насърчения за спортистите	26
2.6.1.	Стипендии	27
2.6.2.	Друга финансова подкрепа	28
2.6.3.	Социална сигурност, здравна закрила и пенсионни планове	28
3.	Европейско измерение на двойната кариера в спорта	30
3.1.	Подготовка и следване в чужбина	30
3.2.	Разработване на учебни планове на ниво Европейски съюз	31
3.3.	Рамка на качество	32
4.	Разпространение на информация, мониторинг и оценяване	33
4.1.	Публична осведоменост	33
4.2.	Мрежи за двойна кариера	33
4.3.	Изследвания, мониторинг и оценяване	34
	Приложение: Списък на експертите	36

1. Въведение

1.1. Увод

Спортистите често са изправени пред предизвикателството да съчетават спортната си кариера с образование или работа. Целта за постигане на спортни успехи на високо равнище изисква интензивни тренировки и участие в състезания както в родината, така и в чужбина, което може да се окаже трудно за съгласуване с предизвикателствата и ограниченията на образователната система и пазара на труда. Необходими са не само високи равнища на мотивация, всеотдайност, гъвкавост и отговорност от страна на спортиста, но и специални условия, за да не се допуска талантлив¹ и елитни² спортисти да бъдат принудени да избират между образование и спорт или между работа и спорт. Такива условия за „двойна кариера“ трябва да благоприятстват спортната кариера на спортистите, да дават възможност за образование и работа, да осигуряват постигането на нова кариера след приключване на спортната кариера, да запазват и закрилят позицията на спортистите.

Условията за двойна кариера са относително ново явление в повечето държави членки и в повечето спортове. В страните, където такива условия са били развивани в определен период, понякога липсва стабилна договореност между системата на спорта и системата на образованието или, съответно, на труда. Липсва и законова рамка, както и устойчива правителствена политика. Ръководството може да бъде полезно за развиване и подобряване на необходимите условия за устойчиви програми за двойна кариера, които да дават възможност за индивидуална организация за талантливи и елитни спортисти в цяла Европа, било в позицията им на спортуващи студенти или на работещи спортисти.

1.2. Цел на Ръководството на ЕС за двойна кариера

Настоящото Ръководство е ориентирано основно към политическите равнища в държавите членки, за да подпомогне формулирането и приемането на национални рамки за двойна кариера, ориентирани към действие, и да повиши на национално равнище разбирането на концепцията за двойната кариера. Ръководството има амбицията да повиши усета на правителствените органи в ръководството на спорта, образователните институции и работодателите за създаване на подходяща среда за двойна кариера на спортистите, включително подходяща законова и финансова рамка, както и индивидуален подход, зачитащ различията между спортовете. Ръководството не е разработено, за да се превърне в обвързващ инструмент. То спазва различията в компетенциите и традициите в държавите членки в различните политически области.

Ръководството има за цел да допринесе за обмен и разпространение на добри практики и изучаване на опит в съответната област. Освен това то предлага рамка на възможни организационни дейности на международно равнище и отправя покана към Европейския съюз да инициира допълнителни действия поради високото равнище на мобилност на спортистите и специфичните потребности в някои спортове, както и да улесни условията за двойна кариера в чужбина в малките държави. Развитието на двойна кариера на спортистите съвпада с няколко от целите на Стратегията Европа 2020 (превенция на ранното напускане на училище, повече участници във висшето образование, по-висока пригодност за заетост) и прави спортните политики по-ефикасни чрез задържане на повече талантливи и изявени на високо равнище спортисти в системата на спорта.

¹ Талантлив спортист е спортист, преценен от една спортна организация като притежаващ необходимия потенциал за реализация на кариера в елитния спорт.

² Елитен спортист е спортист, който е подписал професионален договор със спортен работодател или спортна организация или който има статут на елитен спортист, признат от една спортна организация.

1.3. Предизвикателства, свързани с двойната кариера

Успехът на организационните условия за двойна кариера често зависи от добрата воля на хора на ключови позиции в една организация или институция, докато всъщност е необходим систематичен подход, базиран на общи и устойчиви финансови и законови разпоредби. Нарастваща тенденция за регулярни тренировки и/или състезания в чужбина прави съчетаването сучене по-сложно. Организирането на индивидуални образователни пътеки или дистанционни форми на учене има редица изисквания, а допълнителни „отпуски“ в трудова среда са проблем. Отчита се, че спортистите са в неблагоприятна позиция спрямо другите работещи хора в трудова среда. За предприятията може да се оказва трудно да се адаптират към променящите се потребности за заетост, които спортистите имат в различни периоди от тяхната кариера. Правителствата, различните организации и спортистите призоваха вниманието към тези предизвикателства, както и към въпросите, свързани с качеството на образование и подкрепящи услуги за младите хора, участващи в елитния спорт в Европа. Основните предизвикателства са:

- Съхраняване на развитието на младите спортисти, особено на деца в спортове с ранна специализация, млади хора в професионалното образование и обучение и спортистите с увреждания;
- Баланс между спортната подготовка и образованието, както и, на по-късен житейски етап, между спортната подготовка и работата;
- Фазата на приключване на спортната кариера, включително на онези, които напускат системата по-рано от планираното.

В много държави членки съществуват значителен брой специфични разпоредби и регламенти, свързани с талантливите и елитните спортисти, но повечето от тях са фрагментирани или са насочени единствено към някои от аспектите. Малък брой държави членки имат установени законови регулации, включително специфични разпоредби, свързани с необходимите изисквания за управление на тренировъчни центрове. Продължителността на подготовката (най-вече в спортовете с ранна специализация) е ограничена чрез образователно, трудово законодателство или чрез колективни договори в случаи на професионални спортове или чрез официални разпоредби, издадени от държавата и/или от спортните движения.

Примери на добри практики

Във Франция всеки регионален тренировъчен център трябва да подпише общо споразумение с образователна структура, където спортистите могат да продължат академичното си образование. Целта на споразумението е да улесни времевия график на спортистите, да им даде възможност за лично планиране на изпитите по време на състезания и да им осигури академични консултации.

Във футбола Системата за клубно лицензиране на UEFA изисква от клубовете да гарантират, че всеки млад играч, включен в програма за младежко клубно развитие, има възможност да следва задължителна училищна програма в съответствие с националното законодателство и не е възпрепятстван от продължаване на образованието му извън футбола (допълнително училищно образование или професия)³

1.4. Добавена стойност на Ръководството на ЕС

В последните години както неправителствените, така и правителствените организации, активни в областта на спорта и образованието настояваха за специално внимание към тези предизвикателства и призоваваха многократно Европейската комисия да обмисли предприемането на действия на равнище ЕС за улесняване на въвеждането и изпълнението на програми за двойна

³ В строго формален план системата на лицензиране на УЕФА се прилага единствено за клубовете на професионалния футбол, които участват в европейски състезания, но националните федерации следват европейския пример и включват подобни изисквания в своите системи за национални лицензи.

кариера. Такива действия ще помогнат на европейските спортисти за отлични постижения и за състезания на високо международно равнище с други спортисти от силни спортни нации, а също така ще намали броя на талантливите спортисти, които отпадат от спорта. В същото време еднакво важна е необходимостта от високо квалифицирани работници на европейския пазар на труда (Стратегия Европа 2020). Елитните спортисти трябва да имат балансирана и здравословна спортна кариера, както и добро продължение след като активната им спортна кариера е приключила и по този начин нито един талант няма да бъде изгубен и да се разпиляват инвестиции. Повторната интеграция в образованието и в трудовата среда са от голямо значение. Нещо повече, добре балансираната двойна кариера може да помогне за максимизиране на приноса на спортистите към обществото, като надгражда върху способностите, които спортистите са развили по време на тяхната кариера. Двойната кариера може да бъде разглеждана и като добра подготовка за поемане на възможни ролеви модели в обществото⁴. Дизайнът на програмите за двойна кариера трябва да се съобразява с индивидуалните потребности на спортистите, като се взема предвид тяхната възраст, спортна специализация, етап на кариера и финансов статус, при което самите спортисти поемат нарастваща отговорност докато напредват в кариерните си пътища.

Заклученията на две изследвания⁵, финансирани от ЕС, резултатите от проекти за двойна кариера, подкрепени в рамката на Подготвителни дейности 2009 в областта на спорта и неформални експертни срещи с държаните членки убедиха Европейската комисия да предложи разработване на ръководство за двойна кариера в своето Комюнике за спорта от януари 2011. В своето Решение относно Работен план на ЕС за спорта 2011-2014 Съветът реши да третира разработването на такова ръководство като приоритет.

Ръководството е основано на съответни теоретични концепции, изследвания, практически опит по отношение на двойната кариера в държавите членки и съставени предложения и насоки в тази област⁶ от спортни организации. Все пак целта на този документ не е представянето на изчерпателен академичен преглед на темата. Ръководството е адресирано към широк кръг потребители. По тази причина използването на препратки и термини е сведено до минимум.

Цялото ръководство е разработено с оглед на спортистите - мъже, жени, момчета и момичета, със или без увреждания. Съществува една упорита тенденция да се поставя приоритетен акцент върху мъжете спортисти в някои спортове и да се проявява дискриминация по отношение на спортистите с увреждания в сравнение с физически здравите спортисти и по-конкретно в политиките за финансиране както на държавните, така и на спортните организации⁷. Ако мерките в подкрепа на двойната кариера се прилагат наравно за всички спортисти, това би довело до значителен прогрес общо за спорта и за спорта за хора с увреждания. Това ще бъде и в съответствие с принципа на подхода за приобщаване, при който специфични мерки за определени групи могат да бъдат мотивирани от специални потребности. Това ще съответства и на Европейската стратегия за равенство между жените и мъжете (2010-2015) и на Конвенцията за правата на хората с увреждания, приета през 2006 година от Генералната Асамблея на ООН, която беше ратифицирана от ЕС през 2008 година и влезе в сила през 2011 година.

⁴ Двойната кариера на спортистите понякога се сравнява с двойната кариера на музикантите, танцьорите и други артисти. Все пак в сравнение с тези професии един спортист е изправен пред уникални предизвикателства поради силно конкурентния характер на елитния спорт, на относително кратката кариера на елитния спортист и на широко международното измерение.

⁵ Study on education of young sportsperson, PMP/Loughborough University (2004); Study on training of young sportsmen and sportswomen in Europe, INEUM Consulting/Taj (2008)

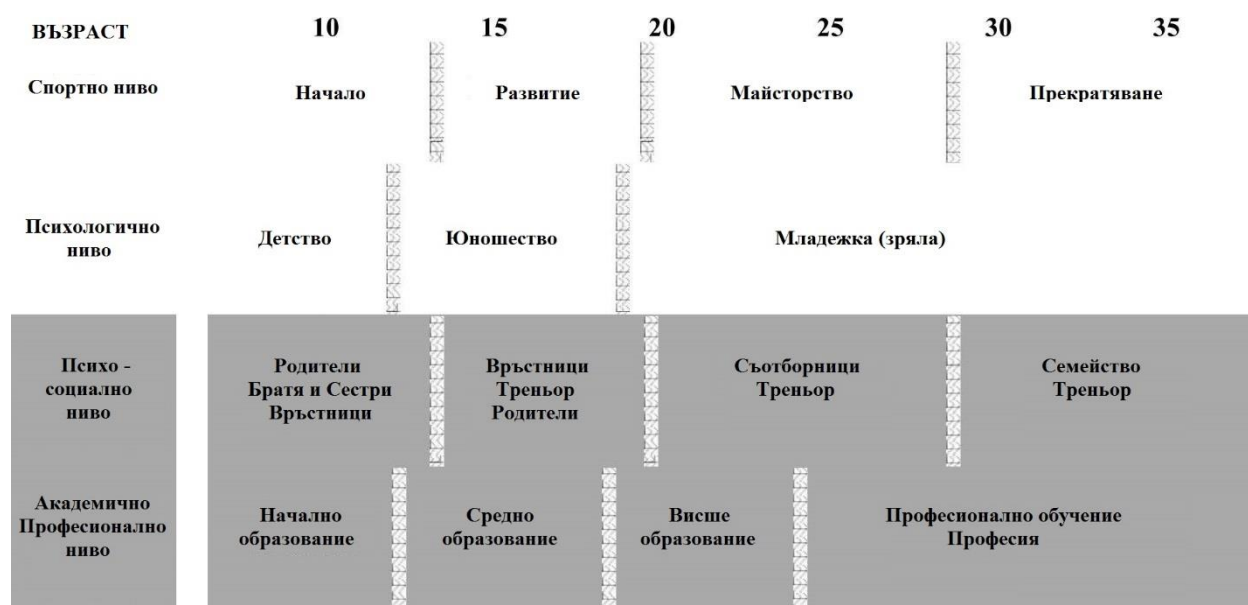
⁶ Например ръководни насоки, наречени „Promoting Dual Careers in the EU“ (EOC EU Office, Athlets-to-Business, март 2011)

⁷ Radtke&Doil-Tepper, Progress towards Leadership (2006)

1.5. Кариерите на спортистите, разположени във времето

Терминът „двойна кариера“ в спорта обхваща изискването спортистите успешно да предприемат, развиват и завършват кариера на елитен спортист като част от кариерното си развитие през целия живот в съчетание със следване на образование и/или работа, както и други значими области на различни житейски етапи като например заемане на определена обществена роля, осигуряване на достатъчни финансови средства, личностно развитие и установяване на партньорски връзки. Двойната кариера обикновено обхваща период от 15 до 20 години. Различните етапи от развитието на спортистите са идентифицирани в различни модели, като се започне от въвеждане в спорта към развитие на таланта, усъвършенстване на изпълнението на етап високо майсторство и етап на приключване на кариерата на елитен спортист и търсене на нова кариера.

Продължителността на всеки етап се променя в зависимост от типа спорт и други фактори като пол и лични качества⁸. При повечето спортове специализацията се осъществява в младежките години, а в гимнастиката, фигурното пързаляне и плуването⁹ специализацията е в детска възраст. Не всички спортни кариери преминават през всички етапи. По-конкретно, много млади спортисти отпадат още на етапа на развитие или в началото на майсторския етап.

Фиг. 1. Модел на развитие на преходи, пред които са изправени спортистите на спортно, индивидуално, психологическо и академично/обучително равнище (Wylleman & Lavallee, 2004)

Както е показано на Фигура 1 спортната кариера се определя от развития в областта на спорта, но и от развития в психологически, психосоциален, академичен и професионален план. Между тези области на развитие има взаимодействие и се осъществяват преходи от спортистите по време на спортните им кариери. Освен преходите, които са очаквани, спортистите са изправени и пред по-слабо предвидими преходи (например травма или промяна на личен треньор), като това може да има голямо въздействие върху качеството на участие на спортистите в образователния процес, в работата, състезателния спорт и живота като цяло.

⁸ Спортистите с увреждания, в средна стойност, са по-възрастни от здравите спортисти на един и същ етап от спортната си кариера, тъй като много спортисти с увреждания влизат в спорта след някакви събития, довели до травма или след преживяване на дегенеративно заболяване. Съответната възрастова група за елитния спорт за хора с увреждания е от 15 до 45 години.

⁹ Въпреки че при някои спортове се признава ранна специализация, всички модели на развитие са съгласувани със значението на добрата основа на физическото възпитание и ангажирането с голям брой различни спортове в детската възраст.

Резултати от изследвания посочват, че преходите, които се случват по време на спортната кариера (спортни преходи) и преходите, случващи се в други области от живота на спортистите (академична, психосоциална, професионална) са в силно съперничество, взаимовръзка и реципрочно въздействие. Когато учениците променят образователните равнища, обикновено се разпръсват в различни училища и това води до прекъсване на приятелски връзки, които са били източник на желание за участие в спортни занимания. Докато младите таланти спортисти се стараят да достигнат до майсторство и етап на усъвършенстване в спортната им кариера, в която трябва да се изявяват на най-високо равнище – последователно и колкото може по-продължително, те също трябва да се справят с предизвикателства на преходи на психологическо равнище (от младежи към млади възрастни), на психосоциално равнище (развитие на временни/стабилни връзки с партньор) и на академично или професионално равнище (преход към више образование или професионално занимание). Всичко това става в условия, при които в подобряване на постиженията на спортистите са включени все по-голям брой професионалисти. Спортистите, които са в началото на професионална спортна кариера, могат да бъдат подкрепяни от професионален мениджър или агент, могат да имат контакти с медии или политици, които да дадат възможност за развитие на живота им от микро-равнище като индивидуални спортисти до макро социално равнище.

1.6. Ползи от двойната кариера

Според международни изследвания всяка година една трета от всички участници на възраст между 10 и 17 години се оттеглят от спорта, тъй като считат, че спортът им отнема прекалено много време и ги възпрепятства от следване на други житейски цели (например учене). Следователно, трябва да бъдат направени повече усилия за координиране и подкрепа на двойната кариера на спортистите, за да се задържат талантливите млади хора в спорта и образователната система, както и да им бъде изяснено какви са ползите от двойната кариера. Този процес ще увеличи отговорността на младите спортисти, като в същото време ще им даде яснота по въпроса за ползите от двойната кариера.

Ползите за спортистите, включени в програми за двойна кариера (в сравнение със спортистите, които не са успели да координират дейностите си между спорта и образованието) са ясно изразени в различни изследвания за спорта. Ползите включват:

- Благоприятни последствия за здравето (например балансиран начин на живот, намалени равнища на стрес, повишено благосъстояние);
- Благоприятни последствия за развитието (например по-добри условия за развитие на житейски умения, приложими в спорта, образованието и други житейски сфери, развитие на личностна идентичност, позитивен ефект върху уменията за самоконтрол на спортистите);
- Социални ползи (например позитивен ефект за социализиране като разширени социални мрежи и системи за социална подкрепа и по-добри връзки за наблюдение);
- Ползи, свързани с пенсионирането на спортистите и адаптация към живота след спорта (например по-добри кариерно планиране, включително планиране на пенсионирането, по-кратък адаптационен период, предотвратяване на кризи на идентичността);
- Повишени перспективи за заетост в бъдещ етап (по-висока пригодност за заетост и достъп до добре платени работни места).

Обществото и спортът ще бъдат благоприятствани от позитивния имидж на добре образованите спортисти, които правят спорта още по-привлекателен за другите, които действат като положителни ролеви модели за младите хора и изразяват важността на високите постижения в обществото.

2. Политически области

2.1. Необходимост от между-секторен, между-министерски подход на национално равнище

Понятието „двойна кариера“ за елитни спортисти по дефиниция включва ангажименти в областта на спорта и областите на труд (професионално обучение или заетост), образование и здравеопазване. Освен тези области министерствата на финансите могат също да бъдат ангажирани по въпроси, свързани с финансирането на студенти спортисти, таксуване и плащане на здравни помощи. Така отделните спортисти ще бъдат свързани със значителен брой права и отговорности във връзка с тези области в зависимост от политиките и практиките на държавите членки (включително законови рамки). Отговорности за разпространяването на тези политически области ще бъдат възложени на централните (в много случаи регионални и местни) управленски структури, занимаващи се с труд, спорт, образование и здравеопазване с точно разпределение на задълженията, вариращи между различните държави членки. Обезпечаването и закрилата на здравето на елитните спортисти може да бъде администрирано от здравните структури, докато финансовите въпроси като данъчни насърчителни мерки за търговски доставчици на образователни услуги могат да бъдат отговорност на финансовите структури.

Освен ангажираност на различни политически структури в съответните политически области, различни правителствени организации и НПО секторът са включени в организационните стъпки за създаване на условия за двойна кариера. И така, в рамките на регулациите и контрола, както и за насърчаването на добрите практики, областта на двойната кариера на спортистите неизменно включва елемент на „съвместна политика“ между политическите области и наблюдение и/или регулиране на дейност за осигуряване на дългосрочните потребности на спортистите извън спорта. Спортистите и техните представителни организации трябва да бъдат включени в този процес.

Не съществува единен модел, който да бъде препоръчан, за включването на всички свързани политически области в рамката на двойната кариера, нито може да се каже кой сектор следва да бъде водещ в този координационен процес. Различни изследвания¹⁰ идентифицират четири типа подходи на държавна намеса в тази област, а именно: централизирано държавно регулиране, подкрепено от законодателство; държавата като посредник, насърчаващ сключване на официални споразумения между образователни и спортни организации; националните федерации/спортни институции, действащи като посредници, ангажирани директно в преговорите с образователните структури от името на отделните спортисти; подход „laissez faire“ (автономно развитие), при което не съществуват формално създадени структури. Изследванията показват как Франция, Финландия и Великобритания са правили опити за адаптиране на своите местни системи чрез обединение на равнища на управление, политически области и сътрудничество между стопански, обществени и НПО организационни дейности, като са постигнали успех както в академичните, така и в спортните процеси.

¹⁰ Aquilina, Henry and PMP (2004), a review of policy on the education of elite sportspersons in the (then) 25 EU Member States.

Насоки за действие

Насока 1 – Талантливите и елитни спортисти в аматьорския и професионалния спорт, включително спортистите с увреждания, както и пенсионираните спортисти трябва да бъдат признати като специфична група хора в съответните политически области. Това изисква:

- a. да бъдат определени и признати чрез сътрудничество между различните активни в елитния спорт групи, включително представителните спортни организации, образователните институции, организациите на работодателите и бизнеса, както и държавните агенции (министерства на спорта, образованието, заетостта, отбраната, вътрешните работи, икономиката, здравеопазването и финансите);
- b. да бъдат включени в институционални нормативни документи и политически планове на спортните организации и образователните институции, в социалния диалог между работодателите и заетите лица в професионалния спорт и в диалога между управленските органи и комитетите на спортистите в аматьорските спортни организации;
- c. да бъдат подкрепени чрез специфични пътеки за късна и ранна специализация в спорта за високи постижения и за спортисти с увреждания, особено там, където не могат да бъдат използвани пътеките за физически здрави спортисти.

Насока 2 — Държавните власти, отговорни за политическите области, свързани с осигуряване на спорта, образованието, социалната и финансова подкрепа и заетостта трябва да осигурят координация, между-секторно сътрудничество, изпълнение и мониторинг на политиките за двойна кариера за талантливите и елитни атлети, включително пенсиониращите се елитни спортисти.

Насока 3 — Властите, отговорни за изпълнение на политиките за двойна кариера трябва да развият национални препоръчителни ръководства, вземайки под внимание Ръководството на ЕС за двойна кариера и спецификата на националния спорт, образователна система и културно разнообразие. Те трябва също така да обмислят възможността за използване на споразумения между основните участници, с които да насърчат двойната кариера. Там, където е подходящо, тези споразумения биха могли да включват специфични механизми за възнаграждения, с които да се насърчат образователните институции или работодателите при подбор на спортисти с двойна кариера.

2.2. Спорт

Политиките за спорт трябва да са насочени към талантливите и елитни спортисти, участващи в комбинирани кариерни развития – на спорт, образование и/или работа. Националните власти в повечето държави членки играят важна роля в националните политики за спорт чрез законовата и/или финансова рамка. Като политически и много често финансови органи, те могат да реагират на развитията в спорта и обществото и да дават насоки за изпълнение на концепцията за двойна кариера чрез инструменти като между-министерски споразумения и разпределяне на финансови средства за спортни организации, федерации и други, които признават и подкрепят значението на двойните кариери.

Освен приноса от сектори като образование, заетост, здравеопазване, благосъстояние и финанси, участници в областта на спорта като спортни организации, спортни центрове и особено треньорите и родителите играят ключова роля в успешното реализиране на двойни кариери за спортистите.

2.2.1. Спортни организации

Спортните организации (конфедерации, федерации, асоциации, клубове), които имат склонност да поставят фокус на дейността си върху организацията на състезания трябва да определят или преразгледат своите политики и да наложат развитието на програми за двойна кариера. Националните спортни организации биха могли да подпомогнат и да подкрепят включването на идеята за двойна кариера в различните дейности на спортните организации – техни членове, вземайки предвид позицията на спортистите, дългосрочния стратегически подход към двойната кариера и възможността за подкрепящи услуги и средства. Тъй като много спортни дисциплини за хора с увреждания са интегрирани в основните спортни организации е необходимо да се обърне специално внимание на тези групи, така че да бъде постигнато равно третиране и да бъдат разработени специфични пътеки, в случай че пътеките за физически здравите спортисти не могат да бъдат използвани. Това изисква процесите на вземане на решения да обхващат перспективите и потребностите на тази група спортисти.

Кариерата на спортистите, обикновено от 10-12 годишна възраст¹¹ нататък, трябва да бъдат началната точка на стратегиите за високо спортно майсторство и на дейностите на спортните организации. Трябва да бъдат детайлно разгледани конкретните предизвикателства на спортовете с ранна специализация и началото на интензивни тренировки в младежка възраст. Въпреки че националните асоциации и клубове са законово свободни да прилагат свои собствени тренировъчни политики и могат да решават сами дали да започнат интензивни тренировки по-рано или по-късно, във всички случаи личностното, физическо и ментално развитие на децата трябва да стои в центъра на тези решения.

Важно е процесите на селекция на таланти и елитни спортисти и бъдещите решения по въпроса за двойната кариера на спортистите да бъдат ясни и да изключват каквато и да е форма на дискриминация или изключване на основата на пол, раса, религия или сексуални предпочитания. Необходимо е да има точни етични правила. Личният живот и развитията извън спорта трябва да бъдат уважавани и балансът в живота на спортистите да се признава за важен. Конкретни харти и етични правила ще бъдат от полза, ако регулират например процеса на обжалване на решения вътре в организациите. Препоръчително е да има ясна и открита комуникация и информация относно правилата и процеса на вземане на решения.

Трябва да бъде разработена стратегия за включване на спортистите в органите на управление и да се съобразява гледната точка на спортистите в процеса на вземане на решения. По отношение на действията при пенсиониране на спортисти, спортните организации биха могли да подкрепят спортистите чрез възлагане на определена роля в дейностите на организациите. Добри практики са създаването на комитети на спортисти, консултации със спортисти в процеса на вземане на решения, специфични изборни процеси за включване на спортисти в управителните органи, средства или програми за подкрепа и разпространение на мнението на спортистите, приоритетен достъп за спортисти до работни места или до доброволчески дейности в програми на спортни организации, както и ангажиране с организации на действащи играчи и включване на двойната кариера в рамката на социалния диалог.

Различните етапи на кариерното развитие в конкретни спортни дисциплини трябва да бъдат идентифицирани и ясно описани в стратегии, структури и програми за двойна кариера на спортистите, така че да се предвидят ясни пътеки от началото на практикуването до майсторския етап и оттеглянето от спорта. Тези пътеки трябва да бъдат гъвкави и да зачитат различните потребности и норма на ранно или късно развитие на спортистите. Този подход трябва да бъде споделян от всички дейатели в сектора, като се отчита необходимостта от развитие на отговорност и умения за вземане на решения от страна на спортиста.

¹¹ За спортове с ранна специализация стартиращият момент е на по-ранна възраст.

В графиците за тренировки и състезания трябва да бъдат планирани и интегрирани образователните дейности и дейностите извън спорта в периоди без тренировки и състезания. Когато спортистите са в чужбина за по-дълго време поради тренировки или състезания трябва да бъдат създавани подходящи условия за двойна кариера. Съществуващите международни контакти биха могли да се използват по-добре, включително контактите в международните федерации, за да се допринесе за развитието на международни образователни мрежи, свързани с тренировки за високи постижения и спортни локации, както и да се разпространява информация относно ефективни програми за двойна кариера, за политически и законови рамки.

Примери на добра практика

Наскоро МОК включи в оценяването на международните федерации оценка на програмите за кариерно развитие на спортистите, което би трябвало да интегрира и подхода за двойна кариера. Това е важна стъпка, тъй като чрез това задължително изискване международните федерации ще допринесат за цялостния процес.

Спортните организации трябва да бъдат информирани относно факта, че спортистите са поставяни пред конфликтни изисквания и потребности на различни равнища от развитието си (спортно, академично, професионално, психологическо, психосоциално, социално, финансово) през всеки от етапите на двойната кариера. Известна гъвкавост от страна на спортните организации в работата с други активни участници ще увеличи по-нататъшното сътрудничество.

2.2.2. Спортни академии и центрове за високо спортно майсторство

Спортни академии съществуват в много организационни среди в държавите членки на ЕС. Освен образователните институции, местни многоспортови академии без пансионатни условия предоставят допълнителни спортни дейности за талантливи спортисти и откриване на таланти в определени спортове. Общини, училища и спортни клубове са привлечени към тези академии и споразуменията с всички основни участници на местно равнище са ключово условие за техния успех. Препоръчва се осигуряването на ясни цели, дефиниране на целевите групи и връзка с регионалните и национални програми за таланти.

Местните и регионални академии за спорт, създадени от (професионални) клубове и федерации за селектиране на талантливи спортисти са обичайна практика в повечето държави членки. В малък брой спортове частни органи, различни от спортните клубове и федерации са ангажирани директно с тренировките на талантливите спортисти (главно в тениса, голфа и ските). Дори в тези случаи съществува смесване между частните академии, националните асоциации и клубовете, като това смесено взаимодействие може да се различава в отделните страни. Освен професионалното трениране на млади спортисти, трябва да се обърне специално внимание на тяхното личностно развитие и образователната им среда с помощта на треньорите, учителите и здравните специалисти. Спортните академии трябва да работят по времеви схеми, които позволяват съчетаване на най-високите равнища на спортна тренировка с училищното образование.

В много държави членки националните олимпийски комитети или спортни федерации управляват национални /интернационални центрове за тренировка на елитни спортисти, които обслужват различни спортове. Съществуването на такива национални тренировъчни центрове, където елитни спортисти тренират през цялата година е много важно за организацията на тренировките на елитните спортисти. Най-общо, критична маса талантливите спортисти на една страна (на възраст от 12 години нагоре) се събира на едно място или на няколко места на база пълно или частично пребиваване. Националните асоциации играят ключова роля в организацията на тренировките, докато управлението на тренировъчните центрове може да се отнесе към различни типове органи на управление (Министерство на образованието, Олимпийски комитет, частна организация). Спортистите се ползват от високи стандарти за спортна подготовка, медицински наблюдения, образование и други подкрепящи услуги, като е необходимо да бъдат създадени подходящи и прозрачни организационни условия вътре в институциите или с подкрепящи обслужващи звена,

свързани с центъра. Научни лаборатории, управлявани в сътрудничество с университети могат да оказват значителна подкрепа. В центровете биха могли да се предлагат тренировъчни програми за нарастващ брой спортисти от чужбина, международни спортни лагери и стажове в спортни професии, въпреки че включването на концепцията за двойна кариера за чуждестранните спортисти остава предизвикателство поради техните различни нужди и основна подготовка, а също и поради възможни езикови и законови бариери.

Примери на добро практика

Центърът за високо спортно майсторство Sant Cugat в Испания има Служба за грижи за спортистите (Athletes Care Service) който отделя индивидуално внимание на преходите, които спортистите могат да изпитат в житейския си път и особено при завършване на средно образование, при завършване на университетското си образование и при оттегляне от спорта. Първите трудови назначения се подкрепят чрез местни компании в близост до центъра. Държавното средно училище (IES CAR), намиращо се в тренировъчния център предлага обучение в адаптирани времеви програми за групите, които тренират.

Спортната академия на Университета Малмьо в Швеция подкрепя националните елитни спортисти през първата година от университетското им образование, като по този начин улеснява прехода им вътре в образователната система, както и прехода им от младежка към старша възраст спортисти. Набор от услуги, подкрепящи двойната кариера, включително медицински, физиологически, хранителни, психологически и кариерна подкрепа (например консултиране и планиране) са на разположение на студентите спортисти. Грантове, осигурени за потребителите на програмата им дават възможност да ползват 25 часа експертна помощ по време на академичната година на базата на оценка на техните индивидуални потребности и личен избор.

Спортните академии и националните/международните спортни центрове, управлявани от спортните федерации често са част от спортната политика на националните и регионални управленски органи в спорта. Чрез финансови рамки и/или регулативни документи, включително оперативни спецификации и механизъм за контрол на качеството, може да бъде постигната прозрачност по отношение на процеса на работа и резултатите от тези центрове. За спортните академии, управлявани от професионални компании или клубове, тези механизми често липсват, но системите за лицензиране на федерациите могат да дадат добри насоки. Важно е позицията на спортистите и персонала в такива спортни общности да бъде регулирана добре, например чрез образование, вътрешен кодекс на поведение, присъствие на длъжностно лице за апелативни възражения или агент, с когото могат да бъдат дискутирани конфиденциални въпроси, както и редовен контакт със спортистите и техните представители, включително асоциации.

Освен това, образователната част от двойната кариера, особено след периода на завършване на задължителното образование, се нуждае от повече внимание в спортните академии и центровете за високо спортно майсторство. Те често не чувстват отговорност за компетентностите, необходими на спортистите за двойна кариера след спортните изяви на високо равнище. Следователно, ангажиментът с институции за виеше образование и институции за професионално образование се счита за необходимост, а не за възможност. Ако са налице законодателство, насоки за действие и системи за лицензиране, те би трябвало да включват насърчения за продължаващо образование след задължителната образователна степен, което да съответства на националните и европейски стратегии за учене през целия живот; добре е тези разпоредби да бъдат включени в споразуменията с основните участници в спорта. Продължаващото образование и обучение трябва да бъде част от колективните споразумения за професионалните спортисти в спортните академии по начин, който е подобен за други професии.

2.2.3. Треньори и други членове на екипите към състезателните отбори

Треньорите¹² играят определяща роля при стартирането на една потенциална кариера на елитен спортист чрез идентификация (заедно със селекционери и родители), както и чрез ръководено подобряване и развитие на талантите на младия спортист. Тъй като бъдещето на младите спортисти – като състезатели, но и като личности, е отчасти в техни ръце, е много важно треньорите да са квалифицирани на подобаващо равнище за ролите, които поемат на този етап от кариерата на спортиста. Треньорите трябва също така да имат компетентности да разбират различните типове рискове, пред които може да се изправят спортистите и не само рисковете, които са директно свързани със спортната подготовка. Цялостният живот на талантливите и елитни спортисти и развитието им през целия живот като личности трябва да бъдат включени в техния подход към спортиста.

На по-късен етап експерти, ръководени от гладен треньор или мениджър за постиженията, включително различни категории (помощник) треньори, (пара-) медицински и други професионалисти действат като екип в насочването на спортните дейности на талантливите спортисти с цел достигане на елитно равнище. Съответно, главните треньори или мениджъри трябва да ръководят екипите за постижения и да се грижат за подобряването на техническите, тактически, физически и ментални способности на спортистите, но също и да подобряват техните личностни, социални и житейски способности чрез образователни и кариерни пътеки. Целият екип за успешна подготовка трябва да гледа на спортиста като цялостна личност и да насърчава развитието на житейски умения (например ефективна комуникация, справяне с успехите и неуспехите, управление на времето и стреса и др.) така, че тези умения да се проявяват не само в спортни ситуации, но също и в живота и в кариерното развитие. Трябва да бъде насърчавана честната игра и среда, в която постиженията се подобряват чрез легитимни средства, подкрепени от открита анти-допингова философия.

Този подход изисква промяна на мисленето на органите и организациите на държавите членки, управляващи спорта и да се осъзнае ролята на организациите, представляващи треньорите и другите членове на екипа за елитна подготовка в тази насока. Кодекс на поведението, включващ принципите на двойната кариера, би могъл да бъде част от колективно споразумение или индивидуални договори за добре квалифицираните треньори и другите членове на екипа за подготовка, ангажирани да работят с талантливи и елитни спортисти.

Държавите членки актуализират своите регулации относно необходимите изисквания за заемане на треньорска длъжност, като понякога включват и други професионалисти, свързани с елитния спорт (квалификации, акредитации на образователните доставчици, валидиране на опит от неформално учене). Всяко актуализиране трябва да бъде базирано на модернизация на професионалните профили на специализираните треньори и други членове на екипа за подготовка на талантливи и елитни спортисти. Профилите, ролите, задачите и необходимите компетентности, описаните умения и знания в рамката на международната треньорска дейност, разработени от Международния съвет за високи треньорски постижения (ICCE) и Асоциацията на международните федерации за летни олимпийски спортове (ASOIF) (2012), както и националните треньорски рамки, разработени в някои държави членки на ЕС, могат да бъдат от полза в този процес. Квалификациите, които трябва да бъдат постигнати чрез различни типове образователни институции и федерации, трябва да бъдат съпоставими с Националните квалификационни рамки с ясна препратка към Европейската квалификационна рамка (EQF). Този подход ще хармонизира треньорските компетентности с потребностите на талантливите и елитни спортисти и ще ги изрази

¹² Термините „треньор“, „трениер“, „инструктор“ имат различни значения в различните европейски държави, вариращи от ограничен обхват да дава насоки за тактиката само на състезания до обединени функции, включващи даването на инструкции, показването на упражнението по време на тренировки и заемането на мениджърска позиция в отбора. В тези насоки е използвана широката дефиниция, въз основа на работата на Европейския треньорски съвет, където са включени всички дейности относно дълготрайното развитие на спортистите (Европейски съвет за коучинг 2007).

ясно в случай, че треньорите и другите членове на екипите за подготовка изберат да упражняват професията в чужбина или бъдат наети в чужбина да участват в тренировъчни програми.

Треньорите и други членове на екипа за подготовка, било професионални или доброволци, се нуждаят от по-нататъшно образование след придобиване на квалификация или са наети на работа, не само поради възникването на нови методи на тренировка, но и поради перспективите на променящата се спортна среда. Някои държави членки и спортни организации вече са създали системи за продължаващо обучение с цел подновяване на лицензите на треньорите, но системите са все още в процес на развитие или не са организирани по привлекателен и ефективен начин. Концепцията за учене през целия живот трябва да бъде прилагана и в спортната тренировка и ръководство, като темите за двойната кариера трябва да присъстват.

Примери на добра практика

Във Великобритания е разработена квалификация за подкрепа на живота на талантиливи спортисти (TALS) от Схемата за стипендии за талантиливи спортисти (TASS). Квалификацията предвижда необходимите умения, които ще дадат възможност на професионалистите (треньори и мениджъри на успешното представяне) да ръководят и подкрепят спортистите чрез техните двойни кариери, като квалификацията е изравнена на ниво 4 по Европейската квалификационна рамка. Квалификацията е част от Стратегията за непрекъснато професионално развитие за професионалисти в тази област.

Много елитни спортисти имат потенциал и желаят да станат треньори или членове на екипи за подготовка на елитни спортисти. Все пак не трябва да се предполага, че елитните бивши спортисти ще бъдат непременно отлични треньори. Необходим е про-активен и структуриран подход за подкрепа на прехода от елитен спортист към други спортни професии, за които се изисква съответен опит на спортистите.

Макар че позицията на персонала и треньорите в спорта за висока подготовка в националните тренировъчни центрове, професионалните спортни клубове и големите спортни организации често е на професионалисти на пълно работно време, това не е така в други форми на спорт и особено при треньори на хора с увреждания. Треньорите често трябва да комбинират тренировъчните си дейности с друга работа и се изправят пред предизвикателства, свързани с работодатели по време на специфични тренировъчни сесии и международни събития в чужбина. Треньорите често са наемани на частично работно време или дори получават само възстановяване на разходите, които са направили. Тази „смесена“ природа на ролята на треньорите предполага необходимост от „двойна кариера“ и за треньорите, включително специфични организационни уредби с работодателите, които да са съизмерими с интензивността на ролята им в подкрепа на талантиливите и елитни спортисти. Ако е приложимо, това може да бъде направено като част от разработването на колективни споразумения на професионалните треньори.

2.2.4. Подкрепящи услуги

Повечето спортисти могат да развият двойна кариера единствено, ако имат на разположение, освен един балансиран екип за елитна подготовка, ефективна система за подкрепящи услуги. Влизащите в противоречия изисквания на спорта, образованието и работата, различните законови и финансови рамки, общата липса на време и силният натиск от очакванията за изключителни постижения в спорта правят наличието на такива услуги предварително необходимо условие за успех. Доказателства от академични изследвания показват важността на една силна структура за подкрепа, която да помага на елитните спортисти да постигнат техните спортни амбиции като част от житейските им стратегии¹³.

Подкрепящите структури трябва да бъдат напълно интегрирани в спорта, образователните, обучителните и житейските системи на спортистите, а не да бъдат изолирани извън спортния

¹³ Chartrand&Lent, 1987, Lavallee&Wylleman, 2000

контекст. Те трябва да бъдат базирани върху директен контакт със спортистите, родителите, треньорите, мениджърите и други основни участници. Диалогът между наставници, физиотерапевти, лекари, треньори и представители на образователните среди трябва да бъде организиран така, че да постигне обвързаност чрез индивидуализирани планове за действие. Трябва да бъдат постигнати споразумения с родителите или представителите на семействата на младите спортисти, които не са само законови представители на децата, но и са направили значителни инвестиции в тяхното развитие.

Не съществува само един предпочитан модел за организация подкрепящи услуги за двойна кариера поради различията в историята, отговорностите на участниците в спорта и признаваните компетентности в държавите членки на ЕС. Все пак интересът на спортистите трябва да бъде началната точка, като конфликтът на интереси между организациите и спортистите трябва да се избягва. Услугите трябва да бъдат базирани върху стабилни научни изследвания и/или да имат подкрепата на научни експерти. Трябва да бъдат разработвани насочващи услуги чрез мрежа от специалисти (финансови, психологически, социални, юридически, относно социална сигурност и др.), както и онлайн услуги, свързани с образователното и професионално развитие. Подкрепящите структури и услуги, които са свързани с различни политически области, трябва да бъдат координирани.

Подкрепящите услуги за следване на двойна кариера трябва да бъдат разпространявани чрез спортните общности, треньорите, спортните федерации и други основни участници, особено за спортисти, които тренират извън специфичните образователни и спортни структури за талантиливи и елитни спортисти. Спортистите извън обхвата на специфичните образователни институции и центрове за високо спортно майсторство често не са наясно със съществуването на подкрепящи програми¹⁴.

Подкрепящите услуги най-често могат да включват¹⁵:

- Психологическа подкрепа, включително обучителни курсове за личностно развитие, кариерно ориентиране, планиране, развитие и подготовка, управление на житейския път, умения за подготовка и реагиране на прехода и промените, кризи на вмешателство и др.;
- Образователно ръководство и информация;
- Ориентиране в сферата на заетостта и информация, подготовка за нова работа.

Подобно на треньорите, професионалистите и доброволците, които работят в екипите за спортна подготовка и професионалистите, които работят в структурите за услуги за двойна кариера (било независими или наети от спортната организация лица, институции или частни агенции) трябва да бъдат компетентни и квалифицирани за работа с талантиливи и елитни спортисти. Те трябва да се съобразяват с цялостния баланс на спортистите и да не са осъждани във връзка с престъпления с деца, физически или сексуални злоупотреби, както и да имат експертни знания, свързани с предизвикателствата, пред които се изправят спортистите по време и след спортната си кариера. Консултанти могат да бъдат бивши елитни спортисти, които са се квалифицирали за тази професия чрез адаптирани образователни пътеки, признат образователен опит на бивши спортисти.

Обмен на опит, придобит в Олимпийските мрежи (Германия), в Схемата за стипендии за талантиливи спортисти (TASS, UK), във Verein Karriere Danach KADA (Austria), в преки като "Study & Talent Education Programme" (Belgium), "Athletes Study and Career Services" (Finland) or "Tutorsport" (Spain) може да бъде полезен за бъдещото развитие на подкрепящи услуги в Европа.

¹⁴ Както беше демонстрирано от проекта Athletes-To-Business (EOC, 2011)

¹⁵ Медицинската подкрепа, включваща и парамедицинска грижа и хранене, както и финансовото управление и бюджетният контрол могат също да бъдат част от подкрепящи услуги. Вж. също секции 2.5 и 2.6

Насоки за действие

Насока 4 — Държавни и частни спортни власти трябва да подкрепят изпълнението на двойна кариера при различни групи спортисти в дейностите на национални/регионални спортни организации чрез официални споразумения, които изискват ясна стратегия, планиране на дейности и включване на спортистите, както и разпределение на финансови средства при условие на включване на концепцията за двойна кариера в техните дейности. Сигурността и благосъстоянието на младите атлети трябва да бъдат изискване на такива програми.

Насока 5 - Отговорните спортни власти би трябвало да признават спортните академии и центрове за високо спортно майсторство като част от единната система за осигуряване на двойна кариера за спортистите, включително спортуващи студенти от чужбина, на базата на споразумения между основните участници и да осигурят осъществяването на услуги за двойна кариера в тези институции.

Насока 6 - Спортните академии и центрове за високо спортно майсторство трябва да бъдат признавани и подкрепяни от държавни и честни спортни власти само в случаите, когато е изпълнен минимален брой изисквания:

- Комбинация между спортната подготовка и общо образование в рамката на стратегия за учене през целия живот;
- Квалифициран състав (включително специфични квалификации за спортисти с увреждания);
- Подкрепящи услуги, включително медицински, психологически, образователни и подпомагащи кариерата;
- Критерии за качество за сигурност и достъпност на спортните съоръжения и услуги;
- Прозрачност относно правата на спортистите (вътрешни правила за етика, апелативно служебно лице);
- Сътрудничество между социалната мрежа за подкрепа на спортистите (например родители).

Насока 7 - Спортните и образователни власти трябва да насърчават изпълнението на концепцията за двойна кариера в договорите и кодексите за поведение на треньорите и другите членове на екипите за спортна подготовка. Националните спортни организации и международните федерации, както и университетите и професионалните училища и обучаващи институции трябва да включват концепцията за двойна кариера в своите програми за тези професии.

Насока 8 - Спортните и държавни власти трябва да подкрепят участниците в двойна кариера в осигуряване чрез подкрепящи услуги и структури на следното:

- 1) Експертизата относно темите на двойната кариера да е на разположение и достъпна на всички участници;
- 2) Подкрепата за двойна кариера (включително подкрепа за кариерни преходи и управление на кризи и справяне с непредвидени ситуации) да е налична за всички признати таланти, елитни и оттеглили се спортисти;
- 3) Качеството и съдържанието на подкрепящите услуги да съответства на търсенето от страна на спортистите.

Насока 9 - Членовете на екипите за подготовка и експертите, предоставящи подкрепящи услуги трябва да бъдат компетентни и квалифицирани, неосъждани във връзка с престъпления с деца, физическа или сексуална злоупотреба. Квалификации и сертификати за професии в екипите за подготовка, както и подкрепящи услуги за двойна кариера трябва да бъдат част от Националната квалификационна рамка за образователните институции с препратка към Европейската квалификационна рамка. Европейските браншови организации в тази област трябва да подкрепят този процес.

2.3. Образование

Тъй като образователната част от двойната кариера е предизвикателство за много спортисти, личната подкрепа за спортистите под формата на наставници, съветници и подкрепящи системи за индивидуално учене бяха идентифицирани като успешно средство за насърчаване на спортистите да поддържат своите образователни програми. Специално разработени решения трябва да бъдат установени за (малки групи) спортисти поради разнообразието от спортове и различните подготовки, необходими за всеки спорт, етап от развитието на спортистите и множеството доставчици на образователни услуги. Подкрепящите услуги могат да насърчават използването на насърчителни мерки, които да подкрепят младите спортисти да завършат образованието си. Уеб-базирани справочници могат да предложат информация относно академични и професионални курсове на национално и европейско равнище, образователни ресурси и гъвкави организационни условия, инфраструктура, треньори и информация за високо спортно майсторство за индивидуални спортове. Такъв ресурсен инструмент за елитните спортисти би улеснил избора на образователни курсове и планирането на бъдещото развитие.

Въпреки положителните мерки, взети в подкрепа на индивидуалните спортуващи студенти (и техните родители), има нужда от по-специфични и структурни мерки. Много държави членки вече са приели тези предизвикателства сериозно чрез подкрепа за специализираните образователни институции, програмите и методите за подпомагане на младите спортисти в постигането на баланс между образование и спорт. Тези мерки са в подкрепа на изпълнението на двойната кариера, но индиректно подкрепят също и стратегиите на държавите членки за образование (високо квалифицирана работна сила, превенция на ранното отпадане от училище) и спорт. Освен това, предвид популярността на спорта, те осигуряват също наличието на възможности училищата да се профилират и да привличат повече студенти.

2.3.1. Училищно образование

Към момента има няколко начина, използвани в ЕС, за комбиниране на училищно образование и спортни тренировки от млади спортисти. Много държави членки са създали специфичен статус, който предоставя на спортистите възможност за стипендии, гъвкаво организиране на времето и датите за изпити и им позволява да отсъстват по време на състезания.

Повечето държави членки регулират часовете по спорт в общообразователните училища чрез спортни профили. За повечето спортове наличието на спортен профил в училище, чрез който се дава възможност за допълнителна физическа дейност и ежедневни тренировки, има положителен ефект върху децата. По-специфично внимание за някои спортове се препоръчва единствено за подготовка от 10 годишна възраст нагоре. В държавите членки с активни местни спортни клубове тези дейности могат да бъдат организирани в тясно сътрудничество между училища и клубове. Въпреки че повечето училища дават възможност на учениците да имат повече часове по спорт на седмица, тези часове не са насочени специфично към спортисти с високи постижения и съответно не са подходящи във всички случаи за тяхното равнище на подготовка. Все пак талантливите спортисти имат полза поне от по-интензивно трениране и са медицински осигурени, като в същото време се ползват и от възможностите за гъвкава организация на времето си.

В спортовете с ранна специализация по-интензивната тренировка започва най-общо между 6 и 11 годишна възраст и може да изисква специална организация на времето в училище, което може да се сравни с практикуването на танци или балет. Тази комбинация на спорт и образование може да бъде организирана по естествен начин, тъй като няма продължителни етапи на тренировка или състезания в чужбина, обикновено няма писане на домашни и изпити, но може да бъдат необходими специални условия и адаптирана среда на живот. Изследване на развитието на спортистите в тези спортове подчертава някои ползи от ранната специализация (например използване на благоприятни периоди за развитие на двигателните умения, при което има повече време за подготовка за изискванията, поставени от равнището на високо майсторство), както и някои съответни разходи (повишени рискове от намаляване на забавленията, наранявания, изтощения и преждевременно отпадане).

Ето защо ако са организирани специфични програми за двойна кариера, включваща началната степен на образование, трябва да бъдат създадени специални условия за младите спортисти, които да засилят ползите и да компенсират щетите от ранната специализация. Тези условия могат да включват специфична среда, включваща професионални треньори, квалифицирани за работа с млади спортисти по обхванат начин, тясно сътрудничество със семействата на младите спортисти, взаимно съобразени схеми за образование и тренировка, тясно сътрудничество с местните клубове, услуги в подкрепа на двойната кариера и система за мониторинг, фокусирана върху опазване на физическото и ментално развитие на детето и превенция на наранявания и прекомерна умора.

Примери на добра практика

Млади спортисти в тенис, плуване и гимнастика във Фландрия (Белгия) могат да получат статут на „обещаващи млади атлети“ което им позволява да отсъстват от училище в продължение на 6 часа на седмица с цел провеждане на тренировки и да отсъстват по 10 полудни на година с цел участие в спортни състезания.

Много държави членки благоприятстват комбинацията от спортни и образователни дейности чрез специални спортни училища или спортни колежи (най-често в гимназиалния образователен етап), където за младите спортисти се прилагат образователни програми, адаптирани към спортните им тренировки. Образователните програми се преподават съобразно тренировъчни сесии и периоди. Тези структури позволяват съответстваща гъвкавост, тъй като всеки спорт има различни изисквания. И все пак учениците трябва да следват същите образователни програми, както в редовните училища. Условията за спорт обаче не винаги са достъпни за спортисти с увреждания. За спортистите различните организационни типове са много ценни (напр. възможността за продължаване на образованието с една година, специално образователно ръководство или образователен координатор, допълнителна подкрепа при учене както в училищни условия, така и чрез дистанционни форми, схеми за взаимопомощ сред учениците, специфични писмени споразумения и адаптирана организация на изпитите и тестовете). Училищата се насърчават да използват интернет базирани устройства и комуникационни канали между студентите и преподавателите с оглед престоя на спортистите в чужбина за по-дълги периоди от време.

Примери на добра практика

В Дания един час допълнителна образователна подкрепа в училище се подкрепя финансово от Team Denmark и NOC за всеки ден отсъствие на ученик поради участие в дейности за националните федерации.

В Швеция 51 спортни училища за 16-19 годишни спортисти са под закрилата на Шведската спортна конфедерация са в действие в цялата страна. Тези училища са пригодени към изискванията на конкретните спортове, координират подготовката за образование и спорт, както и схемите за подготовка, предоставят на спортистите възможности да пътуват за състезание и състезателни лагери, както и добри условия за спортно трениране и подкрепа от професионални треньори. Образователните програми в тези училища позволяват на спортистите да продължават образованието си на университетско равнище след завършване на училище.

Резултати от оценяване на съществуващи спортни училища и спортни паралелки показват, че учениците - спортисти не винаги са на по-добро равнище в образователните и спортни резултати в сравнение с талантливите спортисти в редовните училища. Успехът на спортните училища и паралелки зависи от множество фактори, включително качество на гъвкавостта на организацията, сътрудничество със спортните федерации по отношение на профила и квалификацията на треньорите и съдържание на обучителните програми. Качеството зависи също от селекционните процедури на училищата и въведените механизми за мониторинг. Би могло да се помисли за акредитационна система за училищата, които желаят да функционират като спортни училища. Ефективността на спортните училища и специализирани колежи може да се подобри от обмен на опит вътре във, както и между държавите членки на ЕС, като се отчете специфичната позиция на училището и спорта във всяка национална система за спорт и образование. Позицията на елитните спортисти с увреждания, която често се пренебрегва в оценките на различните системи, трябва да бъде част от този обмен на опит.

2.3.2. Професионално образование и обучение

Необходимо е да продължи проучването на възможностите за изпълнение на двойна кариера в сектора на професионалното образование и обучение (ПОО). За много талантиви спортисти професионалното образование представлява образователната част от двойната им кариера. Така че е необходимо да бъдат развити специфични организационни условия, които да бъдат част от законовата и политическа рамка за институциите за професионално образование и обучение в държавите членки. На студентите трябва да се даде възможност да удължат професионалното си образование и обучение поради практикуването на елитен спорт. Това изисква и работодателите, и образователните институции да има готовност за проява на гъвкаво поведение. Институциите за ПОО трябва да приемат основната отговорност за координиране на личните образователни планове с работодателите и ученика. В случаи, където е необходима допълнителна образователна подкрепа, с която да се осигури постигането на необходимите компетенции от страна на ученика, образователната институция трябва да е в състояние да предложи такава образователна подкрепа.

Положителни примери от държавите членки, където младежки академии на професионални спортни клубове вече са установили сътрудничество с институции за ПОО, което води до свързани със спорта квалификации като инструктор по спорт или треньор, показват, че организационните условия за двойна кариера не трябва да бъдат ограничавани единствено до гъвкавост, но могат също да включват и учебни планове, водещи до професия в областта на спорта.

Примери на добра практика

Колежът Йохан Кройф предлага индивидуално съставени учебни програми за елитни спортисти от всички видове спорт в петте „Центрове за регионално професионално образование“ са администрирани от Министерството на образованието на Холандия. Спортуващите ученици и пенсионирани атлети могат да се квалифицират като треньори, организатори на събития и професионален спортен маркетинг (Ниво по Европейската квалификационна рамка 3 и 4).

Институциите за ПОО понякога предлагат важни знания, свързани с развитието на професионалните спортисти, например приложна теория на спортната тренировка, знания за договори и условия на труд, чужди езици, обучение за комуникации и медии, медицински грижи, предпазване от наранявания и др. Чрез системата за професионално образование в някои държави членки¹⁶ вече са развити значителен брой практики в сектора на спорта. Друг модел, позволяващ постигане на двойна кариера за спортисти, които работят е осигуряване на тренировки чрез договора за работа с работодателя (например един ден подготовка и четири дни работа на седмица).

Примери на добра практика

В Англия организацията Sector Skills Council „Skills Active“ работи по програма за спортно усъвършенстване Advanced Apprenticeship in Sporting Excellence като програма в професионалното образование, която е фокусирана върху структурирани тренировки и развитие в редица спортове на млади талантиви спортисти на възраст 16-19 години, които имат потенциал и възможност да постигнат високи равнища в своя спорт като се явяват на международни състезания или като си осигурят професионален договор. Към момента програмата обхваща около 2500 спортисти в 20 спорта, включително спортове за хора с увреждания. Тя е предназначена да увеличи способността на спортистите да планират, прилагат и оценяват своето развитие в подходящи технически, тактически, физически и физиологически аспекти на своя спорт, както и да се справят с по-широки въпроси като начин на живот, кариерно развитие, комуникация, здраве и сигурност.

В действителност не са много институциите за ПОО в държавите членки, които предлагат програми за професионално обучение, които водят до професионално упражняване на дейности на елитен спортист, като основна причина за това е твърде кратката кариера на професионалните спортисти.

¹⁶ Например в Австрия, Нидерландия, Франция, Великобритания, Испания.

Други институции обаче, като например младежки академии към професионалните клубове предлагат такова обучение.

Официалното сътрудничество между участници от професионалните клубове/отбори и институциите за ПОО се разраства и трябва да бъде насърчавано¹⁷. Начална точка за такова сътрудничество трябва да бъде описанието на необходимите компетенции (знания, умения и отговорности) за елитните професионални спортисти. Националните спортни организации е добре да бъдат поканени, за да допринесат за формулирането на такива профили като част от социалния диалог, свързан с професионалното образование и обучение в държавите членки. Профилите би трябвало да включват развитие на умения за вземане на решения и отговорност от страна на спортистите както и преносими умения, които ще са необходими и в други аспекти от техния живот.

2.3.3. Висше образование

Комбинирането на образование и обучение често е усложнено, когато спортистите желаят да комбинират следването на висше образование с тяхната спортна кариера. На тази възраст често се налагат повече преходи, тъй като студентите се местят от един град в друг, отдалечават се от дома и семействата си, създават нови приятелства, сменят спортни клубове и трябва да си създават нова тренировъчна и спортна организация. Във всички области има нужда от сериозно инвестиране. В повечето държави членки възможностите за следване на академично образование и спортна кариера не са планирани.

Факултетите за спорт и физическо образование в държавите членки са адаптирани към тренировъчна дейност, тъй като техните специалности са свързани със спорта. Те като цяло осъществяват подготовка за професии, свързани с преподаване и тренирани в областта на спорта и физическото възпитание.

Някои страни имат единствено спортни факултети като адаптирано средство за спортистите да продължат образованието си нагоре. В някои случаи един спортен факултет може и да не е най-добрият път за изграждане на двойна кариера. Ако в един учебен план трябва да бъдат комбинирани повече спортове, специфичната за спортиста дисциплина може да е в неблагоприятно положение поради свръхнатоварване с физическа дейност и наранявания, което има негативни последици върху представянето на спортиста в собствения му спорт. Може да се направи проучване дали в рамките на степента Бакалавър в приложния спорт научната подготовка на професионални спортисти може да бъде призната като елемент от учебния план.

Примери на добра практика

В рамките на магистърската си програма по физическо възпитание, университетът Врее (Vrije), Брюксел, е разработил индивидуализирана образователна пътека „Кариера в елитния спорт“. Тази учебна пътека дава възможност на елитните спортисти не само да избягват възможно физическо претоварване, както и травми, свързани с образователни дисциплини, изискващи голямо физическо усилие; пътеката дава знания как да прилагат теоретичното знание и приложните умения, придобити в курсовете на програмата по физическо възпитание (напр. спортна психология, биомеханика, анатомия, мениджмънт) към анализа, оценяването и продължаващото развитие на различни аспекти от техните собствени двойни кариери. По този начин елитните спортисти подготвят своята кариера след приключване на активния спортен период, като се обучават например за треньори, спортни мениджъри, учители по физическо възпитание или фитнес мениджъри, но в същото време активно използват придобитите компетентности за оптимизиране на собствената им двойна кариера докато са в университета. Студентите, които са част от елитния спорт постигат като цяло по-добри академични резултати отколкото са средните постижения за студентите в университета в Брюксел.

¹⁷ Някои страни имат системи за двойна ПОО кариера, състояща се от ръководено изучаване на професия в работни условия и определени дни в образователна институция, като системата е управлявана от индустрията и респективно от образователния сектор. Секторът за професионален спорт не присъства видимо в тези двойни системи.

Повечето държави членки дават право на елитните спортисти да се ползват от специфичните предимства, като се съобразяват със спецификата на техните условия. И все пак университетите са автономни и поради това тяхно право е да регулират самостоятелно статуса и подкрепата, предоставяна на елитните спортисти и да установяват собствени организационни правила относно гъвкавостта на времевите графици, дистанционна форма на учене, академични наставници и др. Някои университети в държавите членки имат специални политики или програми за улесняване на достъпа до образование за елитни спортисти. Тези политики са част от дейността или на министерството на спорта, или на министерството на образованието, според условията на държавите членки. Спортистите трябва да отговарят на специфични критерии, за да имат право на облекчените изисквания за достъп, които варират между държавите членки, но най-общо са фокусирани върху постигнати високи резултати от участия в олимпийски игри, световни или европейски шампионати. Много държави членки имат разработени насърчителни схеми, в които точки „бонус“, базирани на спортни успехи, могат да допринесат за използване на възможностите за облекчен прием в университета.

Примери на добра практика

Френски регулации изискват университетите да създават облекчени условия за прием на елитни спортисти. Те могат да се ползват от статут на работещи студенти, от възможности за удължаване на срока на обучение, от присъждане на бонуси за изпити или от разрешени отсъствия. Освен това всяка година 20 елитни спортиста имат достъп до училища, които организират курсове за физиотерапевти без приеман изпит, като признават опита на спортистите за неформално учене. Елитните спортисти могат да се ползват и от специфични условия за придобиване на квалификация и национален сертификат за спортен инструктор. Все пак те могат да придобият сертификати единствено, ако изпълнят общите изисквания, свързани с крайните изпити.

Практиката често показва, че съществуващите мерки не са достатъчни (университетите нямат свои политики, мерките зависят твърде много от индивидуални организационни усилия) и много елитни спортисти не могат да учат ефективно, ако искат да постигнат високи резултати в спорта, особено ако са подложени на рестриктивни мерки, свързани с продължителността на срока на обучение. В интерес на страните, които нямат съществуващо законодателство е да постигнат общо споразумение между основните участници в спортните организации и институциите за виешо образование и да дефинират статута на студентите – спортисти, като това споразумение се приема и спазва от всички партньори. Тази мярка ще увеличи прозрачността и спортистите ще знаят какви специфични условия могат да очакват, кога и къде.

От друга страна системата за акредитация може да обръща специално внимание и да селектира институти или факултети за виешо образование, които са създали подходящи условия за двойна кариера. Използването на студентски услуги за спорт в университетските кампуси за регулярни тренировки може да бъде един от компонентите на това споразумение.

2.3.4. Дистанционно учене

Развиването на гъвкави форми за осигуряване на образование е критично условие за отговаряне на потребностите на студентите спортисти при всички видове образование. Дистанционното учене (или разпределеното учене) по-конкретно може да създаде за студентите гъвкавост по отношение на времето и мястото на спортните и академичните им дейности. Студентите спортисти могат да се ползват от развиването на виртуална учебна среда в много образователни институции и от евтини и функционални средства за осигуряване на образователна подкрепа чрез интернет. Все пак, програмите за дистанционно обучение изискват сериозни инвестиции на ресурси за разработване и тестване на материали преди да се пусне в действие определен модул. Стойността може да бъде редуцирана, ако образователните власти и институции разработят платформи, учебни планове и програми заедно.

Насоки за действие

Насока 10 — Публичните власти и основните участници трябва да разработят рамка за двойна кариера в спорта и училища, в които са включени специфични условия (например гъвкавост, адаптиран учебен план, електронно обучение, допълнителна образователна подкрепа, използване на съоръжения и спортни услуги).

Насока 11 — Образователните и спортни власти могат да обсъдят създаването на специални възможности за спортове с ранна специализация в системата на училищното образование за млади спортисти при строги условия, които защитават и предпазват физическото и ментално развитие на младите спортисти, за предпочитане в тясно сътрудничество с местните клубове и при ясна система за наблюдение.

Насока 12 — Публичните власти и основните участници трябва да разработят рамка за двойни кариери в спорта и институциите за професионално образование и обучение със специални организационни условия (гъвкавост, адаптиран учебен план, електронно обучение, академична подкрепа, спортни съоръжения и спортни услуги).

Насока 13 — Образователните и спортни власти трябва да насърчават сътрудничеството между професионалните спортни академии и институциите за ПОО за организиране на двойна кариера по ефективен и привлекателен начин, включително чрез ученици, които са завършили задължителната степен на образование.

Насока 14 — Образователните и спортни власти трябва да насърчават основните участници в спорта и институциите за виеше образование за разработят и изпълняват пътеки за двойна кариера, включително съдържание на учебни планове и използването на спортни съоръжения и подкрепящи услуги.

Насока 15 — Публичните власти трябва да подкрепят развитието на акредитационна система за образователните институции, която да подкрепя спортния профил и да включва двойни кариери на студенти-спортисти, като се държи сметка за специфичните характеристики на различните типове образование.

Насока 16 — Образователните власти трябва да насърчава и подкрепя сътрудничеството между образователните институции в развитието на учебни планове, програми и материали чрез използване на платформа за виртуална учебна среда или да бъде приет протокол за местни виртуални платформи.

2.4. Трудова заетост

2.4.1. Комбиниране на работа и спорт

Държавите членки са създали структури, като част от политиките си за заетост, за консултации и подкрепа за спортисти при кариерното им планиране, включително програми с договорени условия между фирми и спортисти, при които се балансират изискванията на спортния график с потребностите на бизнеса.

Някои държави членки отделят определен брой работните места в публичния сектор специално за спортисти. В някои страни елитните спортисти могат да работят за държавни и публични институции, както и на позиции в армията, граничната полиция, сектора на горите или митническите услуги. Съществуват различни модели, които варират от спортисти, получаващи обучение за работа в този тип услуги, имат почасов работен ден или работят за маркетинга и рекламата. Като цяло спортистите са широко отворени към тези възможности. Но преустановяването на спортната кариера често води до преустановяване и на отношенията с публичните услуги поради липса на дългосрочни кариери перспективи.

Въвеждането на системи за финансова подкрепа на спортистите в държавите членки е дало възможност на нарастващ брой спортисти да станат атлети на основна заетост. Но все пак значителен брой елитни спортисти все още имат нужда от стабилни финансови приходи чрез почасова или пълна трудова заетост, за да допълват финансирането, свързано със спорта. За тези спортисти е много важно да се осигури гъвкавост на работното място, за да се комбинира спорта и заетостта и да се постигне правилен баланс. Комбинирането на спортна практика с високи постижения със заетост в сектор извън спорта може да бъде предизвикателство. Работодателите може да не разбират натиска и физическите потребности, които са свързани със спорта за високи постижения при спортистите, както и рисковете от спортни травми, които могат да засегнат постиженията и очакванията от атлетите на работното им място. От страна на спорта самоналоженият натиск за постижения и натискът от треньорите може да ограничи гъвкавостта и разбирането за работа извън спорта. С цел постигане на успех е необходимо да се проявява гъвкавост както от страна на работодателите, така и на треньорите.

Примери на добра практика

В Германия национално обединение от фирми предлага условия за тренировки и работа, които са съвместими с изискванията на пълна заетост за състезателен спорт. Фондация Sport Aid осигурява финансова компенсация за загубите от печалбите за компании, които наемат на работа спортисти.

Асоциация Gaelic Athletic и Асоциация Gaelic Players си сътрудничат в програма за житейски успех на спортистите, която дава възможност на футболисти и други спортисти от цяла Ирландия да имат достъп до програма за кариерно развитие, която включва „Пакет за стартиране на кариера „Пакет за кариерно развитие“, „Бизнес подкрепа“, „Бизнес старт и развитие“ и „Усъвършенстване на уменията“.

Трябва да бъдат предложени насърчителни мерки на фирми, които наемат на работа спортисти със специално отношение към жени елитни спортисти и елитни спортистки с увреждания. Спортистите трябва да бъдат научени да разбират пазара на труда и как могат да допринасят за изпълнение на целите на своите работодатели чрез своите компетенции и опит, придобит чрез учене в спорта. Различни бизнес предприятия са привлечени от споделени ценности и ангажираност към спонсориране на спорта. За установяване на контакт със спонсори и бизнес асоциации, които са извън спорта спортните организации могат да потърсят помощ от търговските камари, бизнес асоциациите и компании, които вече работят със спортисти. Спонсорските договори с предприятията, които са готови да предложат кариерни възможности на спортисти, отговарящи на изискванията за трудова позиция, трябва в най-добрия случай да включват клауза за двойна кариера. Спортните организации трябва предварително да развият пакети за ползи (насърчителни дейности, повишена реклама и др.), за да улеснят връзката си с бизнеса, където се популяризира

добавената стойност от елитните спортисти за работодатели, които не са от света на спорта, рекламното подчертаване на присъствието на спортиста в съответния бизнес, както и прехвърлянето на умения от спортната дейност към бизнеса.

Примери на добра практика

Организацията Team Denmark е установила сътрудничество със „златна мрежа“ от широк кръг фирми, предлагащи гъвкави работни места за елитни спортисти.

В тясно сътрудничество с Олимпийските Комитети в някои държави членки Adecco предлага почасови работни позиции с гъвкавост, която е съобразена с разписанията на спортистите.

2.4.2. Преход към кариера след приключване на активния спортен период

Преходът към кариера след приключване на спортния период или пенсиониране от спорта е един неизбежен преход за спортистите, който смесва спортния контекст (например причини за приключване на спорта, удовлетвореност от спортната кариера) с не-спортния контекст, във връзка със стартиране на нов живот след спорта. Пенсионираните спортисти трябва да приемат пенсионирането и да се пригледят към статуса на бивш спортист, да започнат /продължат учене или работа, да преосмислят личната си идентичност и да обновят начина си на живот и социална работа. Изследвания са потвърдили, че няколко фактора имат тежест в процеса на вземане на решения и са отговорни за решението на спортиста да приключи спортната си кариера. Някои от тези фактори са свързани със спорта (отпадане, стагнация, наранявания), а други са свързани с бъдещия живот (предложения за работа, желание за създаване на семейство). Колкото по-късно се случи оттеглянето на спортиста, толкова по-вероятно е процесът на оттегляне да се улесни.

Ресурсите, подпомагащи спортистите в прехода им към кариера след спорта трябва да се изразяват в :

- (а) Предварително планиране на оттеглянето (докато спортистът е все още в активния спортен период);
- (б) Доброволно приключване на кариерата;
- (в) Множество лични идентичности и положителен опит в роли, различни от ролята на спортист (например като студент или като трудово заето лице);
- (г) Ефективна социална подкрепа от семейството, треньора, наблюдатели, спортни асоциации и спортни организации.

Всички тези фактори могат да улеснят субективния контрол на спортистите над процеса на оттегляне и активната им стратегическа позиция при справяне с основните въпроси на прехода. В другия случай, една изключително спортна идентичност би могла да причини криза на идентичността (т.е. погрешно самовъзприемане), а липсата на подкрепа от треньори, спортни наблюдатели, организации на спортисти и спортни организации може да доведе до допълнителни затруднения с планирането на оттеглянето от спорта и по-нататъшната адаптация. Колкото повече спортистът е фокусиран изключително върху спорта (например чрез работа на професионален договор), толкова по-раним е в прехода към след-спортната кариера. Резултати от проучвания потвърждават необходимостта от програми за двойна кариера, които да подкрепят спортистите по време на спортната им кариера в подготовката им за след-спортния период, да улеснят адаптацията им към живота след спорта и да им помогнат да избягнат сценариите за криза на прехода.

Има все по-нарастващо осъзнаване в повечето държави членки, че въпреки успешните преходи на мнозинството спортисти към нов живот или кариера, трябва да бъдат взети мерки за избягване на личностни кризи и загуба на ценностна представа за обществото и трудовия пазар. Спортистите често са изправени пред финансови предизвикателства; интеграцията на спортистите на пазара на труда може да е придружена от психологическа съпротива, дължаща се на променения начин на живот и значителното намаляване на общественото внимание. Обществената информираност често

е ограничена до спортистите, които представят страната в националните отбори и пренебрегва играчите от професионалните отбори на лигите, които често имат средно висока заплата и не поддържат редовни контакти с националните спортни организации. За тези професионални спортисти асоциациите на спортистите могат да играят важна роля.

Някои държави членки гарантират осигуряване на заетост или предимство при наемане на работа въз основа на спортни постижения. В никоя страна на ЕС няма политика за наемане в публичния сектор на приключили със спортната кариера елитни спортисти, тъй като тези позиции са запазени за спортисти, които в момента са действащи. Много малък брой страни на ЕС предлагат директни насърчителни мерки (например данъчни насърчения) за частни компании да наемат бивши спортисти.

Повечето държави членки подкрепят инициативи от спортните организации, академични мрежи и олимпийски комитети в областта на подкрепящите услуги, по-конкретно осъществявани заедно с фирми, които осигуряват работни места и основни спонсори. Такива услуги могат да бъдат продължени или усилены чрез:

- Осигуряване на възможности за елитни спортисти за поддържане на контакти с работодатели и за придобиване на информация за работни места, очаквания и изисквания в предприятията;
- Мониторинг на налични работни места и осигуряване на достъпна информация за (пенсионирани) елитни спортисти;
- Установяване на длъжностна позиция за контакти със служби за човешки ресурси на заинтересувани предприятия;
- Създаване на възможности за гъвкави стажове, частична заетост, краткосрочна заетост, обучителни програми и образователно ръководство от старши бизнес мениджъри;
- Създаване на местна и регионална мрежа от партньорства със заинтересовани фирми, съчетана с мрежа от партньори по наемане на персонал;
- Идентифициране на възможности за елитни атлети за развиване на професионални компетентности докато са в друг регион/страна (за тренировъчен лагер, след клубен трансфер, за дългосрочен състезателен период)
- Организиране на специфични събития (семинари, конференции, събития в мрежи, информационни събития за работни места) за подпомагане на спортистите в придобиването на задълбочена осведоменост относно възможностите за професионалната кариера в комбинация с тяхната спортна кариера или след нея.

Примери на добра практика

Финландската „Мрежа на спортни академии“ информира спортистите относно услуги, които им се предлагат включително допълнителни консултации за работни места (www.huippu-urheilija.fi).

2.4.3. Социален диалог

Социалните партньори могат да играят сериозна роля в създаването на политики и изпълнението на програма за двойна кариера. Както е ситуацията с професионалното обучение, наетите лица в спорта, представлявани от асоциации на спортисти и работодателите могат да бъдат включени чрез колективно договаряне или участие в съвместни комитети/управителни съвети на институции за да управляват развитието на двойни кариери.

Социалният диалог не е така развит при елитния спорт както в други сектори като комерсиализацията и професионализацията са относително нови явления в много спортове. На европейско равнище Европейският секторен комитет за социален диалог съществува във футболния сектор и ЕК предложи въвеждане на тестова фаза за комитет за секторен социален диалог в по-широк дял на европейския спорт¹⁸. На неформална среща за европейски социален диалог през юни 2011 година европейските социални партньори, Европейската асоциация на

¹⁸ Communication on Developing the European Dimension in Sport, European Commission 2011

работодателите в спорта и UNI Europa Sport се споразумяха да включат темата за двойната кариера в тяхната бъдеща работна програма. Съществуват множество примери за осигуряване на двойна кариера в социален диалог на национално равнище.

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD)¹⁹ подчертава, че на обучителния пазар се получават пазарни сризове, които не позволяват ефективно споделяне на разходите и ползите от обучението между работодатели и наети лица. Към ниско образованите и възрастните работници към списъка на засегнатите работници може би е добре да се добавят и елитните спортисти. Това се дължи на краткосрочния характер на спортните кариери. Организациите на работодателите в спорта би трябвало да осигурят време на спортистите за образователни дейности за придобиване на кариера, която да започнат след приключване на спортната им кариера, но тази цел е трудно постижима в практиката, тъй като не е свързана с никаква полза за настоящия работодател.

Както нарастват търговските интереси в организациите на работодателите в спорта и управляващите органи, така се случва и с краткосрочния натиск за постижения (както за спортиста, така и за спортната организация). Този натиск намалява вероятността за отделяне на енергия за по-дългосрочни приоритети като двойната кариера. Тази динамика може да бъде изострена от треньорите, също под въздействие на натиска за постижения, тъй като те могат да виждат всяка дейност, която не е фокусирана върху успеха в спорта като разсейваща. Отделните спортисти не трябва да бъдат обвинявани, ако отделят енергия или време за интереси или образователни дейности извън спортното работно място.

Разработването на колективни трудови договори за професионалните спортисти, които да се прилагат във всички спортове може да бъде дискутирано между европейските спортни организации, представящи клубове и елитни спортисти в сътрудничество със спортните движения. Това би довело до намаляване на съществуващите различия между договорите, изпълнявани от различни млади елитни спортисти, като в същото време ще осигурят по-ефикасна защита в социалните аспекти.

Насоки за действие

Насока 17 — Публичните власти в спорта и заетостта би трябвало да установят мрежа от допълнителни публични и частни партньори, които да дават възможност на елитните спортисти, включително спортистите с увреждания, да комбинират по най-добър начин своите спортни и професионални кариери в сектори на държавна служба (отбрана, полиция, митници и др.) и частния бизнес.

Насока 18 — Публичните власти трябва да поканят търговски и бизнес камари, за да си сътрудничат активно със спортните организации, за повишаване на знанията относно двойната кариера на пазара на труда и да насърчат партньорството с бизнеса.

Насока 19 — Публичните власти и основните участници в спорта и образованието е добре да подкрепят балансираните пътеки за спортисти, които са се оттеглили от спортната кариера, чрез което да се подготвят за започване и развитие на професионална кариера след края на спортната си кариера.

Насока 20 — Социалните партньори би трябвало да включат двойната кариера в програмата на социалния диалог на национално и европейско равнище (профили на компетенции, образование, услуги).

¹⁹ OECD, Employment Outlook 2003 - Towards More and Better Jobs

2.5. Здравеопазване

Менталното и физическо здраве, сигурността и доброто качество на живот на спортистите подкрепят двойната кариера. Болестите и нараняванията могат да ограничат тяхната способност за справяне със спортните тренировки и с образование. Тези фактори могат да имат и сериозно емоционално въздействие (депресия, тревожност, скука, неучастие в екипни дейности), а така също и финансови последици (загуба на финансови средства от състезания, бонуси за игра, такси за участие). Необходимо е да се предприемат мерки, с които да се гарантира, че спортистите няма да бъдат изложени на ненужни рискове. Въпреки че спортните власти имат задължението за се грижат за спортистите, трябва да бъдат зачитани и решенията, които самите спортисти взимат за себе си.

2.5.1. Психологическа подкрепа

Освен по-предвидимите преходи в живота на спортистите се появяват и непредвидени преходи като например сериозни наранявания с дългосрочни последствия, смяна на личния треньор, прекъсване на спортната дейност поради променени приоритети като бременност или последствия от положителен допинг тест, както последствия, за които е имало надежда, но не са се състояли, като например отиване на Олимпийски игри. Понякога спортистите са задължени да спрат кариерата си или стават жертва на сексуален тормоз. Такива преходи могат да имат голямо въздействие върху качеството на живота на спортиста и участието му в състезателен спорт. По тази причина спортистите трябва да бъдат обучени да се справят с кариерните си преходи. Образованието и предварителните консултации могат да помогнат на спортистите да бъдат по-добре осведомени за предстоящите преходи и да развият своевременно ресурси за справяне с тях. Подкрепящи консултации за справяне с кризи биха помогнали на спортистите да анализират ситуацията на кризата и да намерят най-доброто налично средство за следване на ефективна стратегия.

Психологическата подкрепа, която е много съществена част от подкрепящите услуги, е бързо развиващ се компонент в приложната спортна психология, която има за цел да помага на спортистите да преодолеят преходите в кариерите си вътре и извън спорта чрез специфична намеса. Комбинирането на спорта с други дейности в живота, като се спазва баланс между тях за намаляване на стреса и подобряване на добрата форма, и като се гледа на спортната кариера единствено като част от житейската кариера са сред основните принципи в предлагането на кариерна подкрепа. Тази подкрепа трябва да бъде фокусирана върху обучението на спортистите в житейски умения, които са приложими както в спорта, така и извън него и осигуряват развитие, подкрепа и консултации.

2.5.2. Медицинска подкрепа

Медицинската подкрепа е от основно значение и трябва да включва редовни и цялостни прегледи за откриване на признаци на здравословни проблеми, които може и да не се виждат ясно. Някои държави членки имат детайлно разписани регулации за медицинските наблюдения, докато други нямат никакви задължителни правила и прегледите са оставени на решенията на спортните организации. По отношение на хранителния режим само няколко държави членки имат правила; основно те се определят от спортните организации. Трябва да се обърне внимание на хранителните разстройства сред младите (жени) атлети, където малкото телесно тегло е предимство - например гимнастика, фигурно пързаляне, спортове за издръжливост и спортове с категоризации по тегло.

Опазването на развитието на младите спортисти, особено на тези в начална училищна възраст и на спортистите с увреждания, трябва да бъде сред основните приоритети. Трябва да бъдат предприети мерки за предлагане на подходяща и редовна медицинска грижа и наблюдение на хранителния режим, както и да бъдат пазени от употреба на допинг. При вероятност за промени в обкръжението и антуража в хода на кариерата на спортист, публичните власти могат да обсъдят издаването на здравни протоколи, които да бъдат предоставяни на всеки елитен спортист в началото на спортната му подготовка и да остават собственост на спортиста.

Необходимо е публичните власти в здравеопазването да вземат допълнителни мерки за спортисти, които комбинират спорт и работа чрез признаване на спортните травми или влошено здравословно състояние, свързано с участие в спорт (остеоартрит, проблеми с гърба) в контекста на работата, извън спорта. Възмездяването на здравните проблеми като „трудова злополука“ не трябва да се отказва поради съществуване на предишни условия, които са резултат от интензивна спортна дейност.

2.5.3. Програми за превенция

Неизбежен аспект от състезателната и тренировъчна дейност на най-високо равнище е рискът от претрениране, „прегаряне“ и травми, които могат да бъдат малки и краткотрайни разтежения и временни влошавания на здравето до такива, които водят до необходимост от продължително рехабилитация и дори ускорено отслабване на силите на организма на по-късен житейски етап.

Осигурената бърза и подходяща грижа от високо качество, която да минимизира дългосрочните ефекти, е жизнено важна за всеки наранен или претрениран спортист. Стойността и географската отдалеченост на такива грижи не трябва да бъдат фактори, които възпрепятстват елитния спортист от възможността за достъп до такива грижи. И все пак лечението не трябва да бъде единствената грижа. Намаляването на риска от нараняване или криза трябва на първо място да бъде разглеждано като също толкова важно. Прегледите могат да идентифицират слабости, които могат да доведат до риск от нараняване. Може да бъде извършена корективна работа, насочена към тези слабости и това да има положителен ефект върху постиженията. Освен това образованието в областта на техниките, възстановяването от участия/пътувания, самоопазване и качество на екипировката, както и на хранителния режим ще помогне на спортистите да се справят с физическите ефекти от техните спортове, включително след техните спортни кариери и следователно трябва да бъдат включени в образователната част на техните двойни кариери.

Насоки за действие

Насока 21 — Спортните, здравните и образователните власти трябва да подкрепят съвместно развитието на здравната и психологическа подкрепа, превантивни и образователни програми за спортисти в областта на умения за живота, превенция на наранявания, здравословен начин на живот, хранене и техники за възстановяване като елемент на образователната част от двойната кариера.

Насока 22 — Националните спортни организации, схемите за здравно осигуряване и медицинската дейност трябва да подобрят комуникацията, базирана на протоколите за здравето на спортиста, при пълно зачитане на защита на личните данни, да осигурят по-добър обмен на информация относно травми, както и бърза и точна информация за медицинските специалисти на национално и международно равнище.

Насока 23 — Публичните власти в здравеопазването са поканени да обмислят преразглеждане на осигурителните условия, за да осигурят за работодателите, работещите спортисти и пенсионирания спортисти допълнителна закрила при упражняване на работа по отношение на свързани със спорта травми.

2.6. Финансови насърчения за спортистите

Много доклади и изследвания потвърждават, че спортистите с високи постижения и техните семейства често са изправени пред дългосрочни финансови предизвикателства, често и от ранна възраст. Тренировките и спортната екипировка изискват сериозно инвестиране, често осигурено изцяло или частично с родителска подкрепа. Значителното време, отделено за практика и състезания също често отклоняват спортиста от възможност за печелене на средства. Стипендии, такси и други компенсационни мерки често са крайно необходими за талантливите млади спортисти, чиито семейства не могат да си позволят да живеят далеч от дома си.

Има много широк кръг разнообразни модели на финансова подкрепа за спортистите в европейските държави членки, базирани на (законова) рамка за компенсация на разходи, стипендии, минимален доход или доход в зависимост от спортните резултати и спонсорство. На образователния етап на двойната кариера стипендиите и специфичните такси за признати талантливии спортисти са основни източници на приходи. За елитните спортисти други достъпни модели са чрез договори, наградни средства и спонсорство. Обратно, социалната сигурност, пенсионните планове и осигуровки са сериозна грижа заради несигурните промени в кариерата на спортистите, потенциално младата възраст за пенсиониране и напреженията от спортните състезания, като те често не съвпадат със стандартните схеми за здраве и социална сигурност.

2.6.1. Стипендии

Повечето държави членки предлагат стипендии за спорт на студенти, за да ги подкрепят финансово по време на следването им в университета и дават възможност на комбинират висшето образование със спортните им амбиции. Източникът и размерът на стипендиите варират значително. Без значение дали са академични, спортни или и двете в същността си, стипендиите често са изключително необходими, за да осигурят концентрирането на двойната кариера на спортистите върху две основни области - спорт и образование.

Може да бъдат развити стипендии за двойна кариера. Освен някои критерии за селекция, е възможно да се изисква и съответствие с определени правила, отнасящи се до академичните и/или спортни постижения. Трябва да се спазва позицията, че стипендията не дава на спортиста специален статус или третиране над останалите студенти по-различно, отколкото е необходимо за да се помогне на спортиста да балансира предизвикателствата, пред които е изправен за да следва двойна кариера. Може да бъдат включени следните елементи:

- Финансова подкрепа за някои разходи, свързани със спорта (например спортна екипировка или пътуване до спортните състезания);
- Заплащане на такси за обучение за специфични образователни програми;
- Подкрепящи услуги.

Стипендиантските програми могат да включват критерии за насърчаване на спортистите да постигат високи академични успехи или успехи в спорта в замяна на възнаграждение. Могат да включват и бюджет за спортуващи студенти, които планират пътуване в чужбина (за спорт или образование). Приноси на частни предприятия към стипендиите могат да бъдат привлечени чрез намаляване на данъците.

Примери на добра практика

Университетът на Лисабон подкрепя студенти, които едновременно стигат до академични и спортни успехи чрез предлагане на годишна стипендия (400 евро). За да бъде получена тази финансова подкрепа, студентът трябва да приключи академичната година и да достигне до титла на национален или европейски университетски шампионат, на който представя университета на Лисабон. На „годишното университетско гала тържество на спорта“ студентите получават своите стипендии от ректора като публично признание за отличните си постижения в спорта и ученето.

TASS (Схема за стипендии за талантливии спортисти) е схема за стипендии във Великобритания, насочена към талантливии спортисти на 16 и повече години, които се развиват както в елитния спорт, така и в образованието. Предоставяна чрез мрежа на университети, училища и колежи в цялата страна, тази схема обединява федерациите и образователните институции и предлага стратегия, развитие на персонала и финансиране в подкрепа на спортисти, които следват двойна кариера. Типичната стипендия ще се състои отчасти от финансова подкрепа за разходи по време на състезание, пътувания, спортна екипировка и тренировъчна дейност, заедно с осигуряване на мрежа от подкрепящи услуги в областта на силовата и кондиционната подготовка, физиотерапия и медицинска подкрепа/осигуряване и подкрепа за живот/образование.

2.6.2. Друга финансова подкрепа

В голям брой страни спортистите, които не получават стипендии или нямат редовни доходи, са подкрепяни от национална програма за елитни спортисти, докато други получават подкрепа от лотарията.

Примери на добра практика

Sport Aid Austria подкрепя 460 олимпийски и не-олимпийски спортисти в 5 различни категории, включително специални категории за младежи и жени.

Около 3800 талантиливи и елитни атлети в Германия получават подкрепа от Sport Aid с бюджет между 10 и 12 млн. евро на година (65% от дарения, събития, финансиране; 20% от лотарията и 15% от спортна марка).

В България спортистите в национална програма за елитни спортисти в подготовка за олимпийски игри получават месечна подкрепа (в зависимост от спечелените медали). Победител от олимпийски игри получава спортна пенсия.

В повечето държави членки спортистите имат право единствено да получават средства или компенсации, ако другите финансови източници са ограничени и ако са подписали договор. Понякога националните асоциации или спортни клубове разпределят стипендии на младите спортисти. В професионалния спорт се подписват договори с професионални спортни ангажменти и компенсациите се предоставят от клуба. В някои спортове и страни младите атлети влизат в договорни отношения със своите национални асоциации, а в други страни компенсацията може да бъде предоставена на спортиста от държавата под формата на финансиране, основано на спортните резултати или стипендии, предоставяни независимо от спортните резултати или плащане при участие в състезания. Обмен на полезен опит и принципи между различните национални системи за подкрепа могат да помогнат да спортните власти и на основните участници да създадат или да развият по съгласувана система на финансова подкрепа, в която да се признават и различните степени на двойна кариера, включително ограничения период, когато подкрепящи услуги са продължени и след приключване на състезателната дейност на спортиста.

2.6.3 Социална сигурност, здравна закрила и пенсионни планове

Въпреки общественото убеждение, че професионалните/елитните спортисти са високо платени, в действителност много малък брой спортисти са финансово независими. Повечето спортисти разчитат на публична подкрепа на някои етапи от спортните си кариери или преход към друга кариера. Източниците на риск включват: нестабилни трудови договори или краткосрочни финансови потоци, базирани на постижения, които водят до опирание на заетост, помощ при безработица или финансиране от семейството; травми могат да съкратят или да възпрепятстват спортната кариера, могат да станат хронични, да засягат и след-спортната кариера и да доведат до високи стойности за здравни грижи през целия живот на спортистите; липса на финансови ресурси по време на прехода от активна спортна кариера към пазара на труда, което може да доведе до това, спортистът да разчита на финансиране на безработни за подкрепа и преквалификация.

Елитният спорт изисква интензивни физически усилия, травми на млади атлети могат да се случват често, както и могат да се случват инциденти, които водят до край на доходоносна кариера. Проучване на условията на труд на професионални баскетболни играчи, финансирано от Европейската комисия, отчете, че повече от 50% от играчите, които достигат до 31-35 годишна възраст, страдат от сериозни травми, които ги принуждават да отсъстват от работа шест и повече седмици. Ето защо е препоръчително всяка държава членка да вземе мерки за осигуряване на ефективна социална закрила на талантиливи и елитни спортисти, докато те тренират и се състезават.

В някои държави членки няма специално финансиране или схеми, предназначени за млади спортисти в случай на нараняване през тренировъчния им период. В други страни може да има държавно финансиране, схеми чрез спортни асоциации, други публични и частни фондове или

частни договори за осигуряване. Трябва да се анализира дали покриването на частното осигуряване, което е много скъпо за млад спортист, е достатъчно.

Друг начин на ефикасна закрила на талантиливи и елитни спортисти може да се състои в признаване, че спортисти, споменати в списъци, съставени от съответни спортни асоциации, практикуват опасна дейност, която би ги поставила при специални регулации, подобни на тези, приложими във Франция, например, за пожарникарите. Това има като резултат по-добро покритие на осигуровките.

Добри практики в областта на нараняванията съществуват в някои страни по инициатива на държавата или на Олимпийския комитет, където елитните спортисти, след получаване на спортен лиценз, се ползват от осигурително покритие за травма, било чрез компетентните спортни асоциации или техните клубове.

Примери на добра практика

В Люксембург държавата осигурява полица, закриваща всички атлети, които притежават лиценз, издаден от национална спортна асоциация. Тази осигуровка покрива наранявания, свързани със спортна дейност.

Италианският Олимпийски комитет (CONI) е въвел Фонд за осигуряване на спортисти SPORTASS, който осигурява осигурително покритие и плащания за спортни травми. Фондът SPORTASS се използва за професионални спортисти, които са членове на „Олимпийския клуб“.

Националните регулации по този въпрос варират между отделните страни и трябва да бъдат направени усилия за обобщаване на покритието на осигурителната полица за млади спортисти. Например държави членки могат да изберат да имат минимална осигурителна схема, подписана от спортните асоциации, за да се даде възможност на спортисти, получили травма, да получат възмездяване. Държавите може да изберат и система, при която присъждане на стипендия да води след себе си здравно осигурително покритие.

За професионалните спортисти и спортове този тип мерки може да бъде тема на социален диалог и може да бъдат включени в колективни трудови споразумения, приложими за европейските професионални спортисти.

Примери на добра практика

В Италия колективно е договорен пред-пенсионен "Fondo" (Фонд) от асоциацията на италианските баскетболни играчи (GIBA), италианската баскетболна лига и федерацията (www.giba.it).

По отношение на социалната сигурност и пенсионни планове младите професионални спортисти в много европейски страни се ползват от обща схема за социална сигурност, понякога още от 15 годишна възраст. Повечето страни нямат специфични планове за аматьори по отношение на социалното осигуряване и пенсионните планове.

В Чешката Република държавата плаща премии за социално осигуряване и здравно осигуряване за ученици и студенти, включително за спортуващи студенти. В други държави членки са въведени специални условия за елитни спортисти. Предоставени са схеми за специфична социална сигурност за професионални спортове като футбол, колоездене и баскетбол.

Професионалните спортисти в Дания могат да участват в пенсионни планове с благоприятна данъчна регулация и да изразходват средствата за образователни програми или за създаване на собствен бизнес. Някои страни задължават младите спортисти да подписват полици за частно осигуряване или пенсионни планове. Френското правителство е стартирало през 2011 година финансираща схема в подкрепа на спортисти аматьори с високи постижения чрез плащане на социална осигуровка и пенсионни средства по време на спортната кариера. Между 2500 и 3000 са се възползвали от тези условия. Системата компенсирала спортистите за годините, които са „загубени“ заради спортната кариера в пълен ден, при което не може да са изплащани никакви пенсионни средства.

Насоки за действие

Насока 24 — Публичните власти и основните участници в спорта трябва да създадат и впоследствие да развият една съгласувана система за финансова подкрепа за спортуващи студенти, при която да бъдат признавани различните етапи на двойната кариера.

Насока 25 — Спортните и образователни власти трябва да развият и подкрепят специфични стипендиантска програма за двойна кариера за образователния етап в рамките на една съгласувана система за финансова подкрепа за спортисти.

Насока 26 — Публичните власти трябва да създадат специфичен статус за непрофесионалните атлети с високи постижения (многоспортов статус), който да им осигурява минималната здравна закрила.

3. Европейско измерение на двойната кариера в спорта

3.1. Подготовка и следване в чужбина

Спортистите представляват една от най-мобилните в международен план части от европейското население. Те пътуват често в чужбина за спортни тренировки и подготовка, за състезания (включително продължителни турнири) и/или учене. Международните дейности стават все повече във всички спортове и започват от все по-млада възраст, както показва примерът на Младежките Олимпийски игри (15 - 18 година), както и младежките шампионати в някои спортове. Като цяло спортистите възприемат тази мобилност като временна, тъй като намеренията им са да се върнат в родната си страна. В резултат на това много аспекти на двойната кариера имат европейско измерение.

Липсата на сътрудничество между спортните федерации и образователните институции на европейско равнище често прави комбинирането на образование и професионално обучение със спортна тренировка или участие в спортни състезания голямо предизвикателство. Пред трудности са изправени по-конкретно спортисти и треньори в спортни дисциплини с висока тренировъчна честота, спортисти в дисциплини с необходимост от специални условия за по-продължителни периоди (например зимни спортове, международни турнири в индивидуални спортове като тенис), спортисти в колективни спортове с различна образователна основа и спортисти от по-малките страни на ЕС, които не могат да комбинират предпочитания от тях тип образование и спортовете си в тяхната родна страна поради липса на спортни съоръжения с необходимото качество (в спорта и/или висшето образование). Понякога талантиви спортисти с чуждестранен паспорт нямат достъп до специализирани училища и услуги в програми за таланти в държавите членки.

Студентите спортисти често са изправени пред организационни бариери, когато искат да продължат своята двойна кариера в чужбина. Например, когато се пътува по причини, свързани със спорта, много спортуващи студенти трябва да прекъснат обучението си или да опитват да учат самостоятелно, тъй като е твърде трудно за тях да намерят академична подкрепа в другата страна. Когато се върнат обратно в образователната институция в родната си страна, тези студенти - спортисти най-често установяват, че са твърде изостанали от другите студенти и често са изправени пред липса на разбиране и подкрепа от своите училища и университети. От друга страна когато студентите спортисти пътуват в чужбина за образователни цели, могат да се натъкнат на липса на възможности за продължаване на спортната си тренировка в новата страна. Когато се завърнат в страната си, те установяват, че са изостанали от колегите си в спорта и често срещат неразбиране и липса на подкрепа от треньорите и спортните си организации. В следствие се получава преждевременно отпадане от спорта или незавършено образование, което води от своя страна до ниска пригодност за заетост.

По-тясно сътрудничество, насърчавано от ЕС и европейските спортни организации, между центрове за високо спортно майсторство и между тези центрове и избрани/акредитирани образователни институции в държавите членки на ЕС може да увеличи и улесни мобилността на таланти и елитни спортисти. По този начин те могат да изпълняват дейностите по двойната си кариера в специфични европейски институции за двойна кариера. Сътрудничеството на спортните и образователните институции може да бъде регистрирано в база данни, достъпна за спортистите, треньорите и спортните организации.

Пример на добра практика

Португалската федерация за зимни спортове включва Националния институт за спорт, за да контактува с училищата на спортистите и да определя наставници, които да поддържат връзка със спортистите и да осигурява образователна и психологическа подкрепа, докато спортистите тренират в чужбина, както и след завръщането им.

3.2. Разработване на учебни планове на ниво Европейски съюз

Мобилността на спортистите с двойна кариера може да бъде увеличена от изпълнението на Европейска Бакалавърска и Магистърска степени в областта на спорта с различни академични институции и центрове за високо спортно майсторство, които имат принос към общия учебен план. Европейският съюз насърчава сътрудничеството в областта на развиване на общи учебни планове чрез програми като например Еразъм, където обединени ресурси могат да доведат до създаването на учебни планове, от които да се ползват както доставчиците на образование (чрез увеличаване на ресурсите), така и потребителите (чрез увеличеното качество на програмите). Развитието на съвместни учебни планове в подкрепа на елитния спорт в области като спортна наука, управление, политика и треньорска дейност предлага значителен потенциал за очертаване на силните страни на различните национални системи, реализиране на мащабни икономии при идентифициране, създаване и оглед на планираните учебни програми и материали.

Конкуренцията между националните системи за предлагане на образователна подкрепа, която би могла да осигури конкурентно предимство за някои спортисти трябва да бъде преодоляна и да се създадат условия за сътрудничество. Такова сътрудничество може да благоприятства непропорционално по-малките държави членки на ЕС, които са с най-голяма възможност за се ползват от натрупването на експертиза.

Разработването на програми за дистанционно обучение или дори само общи елементи от програми например на степен Бакалавър и други степени може едновременно да подкрепи по-нататъшното развитие на общи учебни програми и мобилността на студентите спортисти, при условие че определени елементи от програмата са на разположение във всички образователни институции, които осъществяват сътрудничество. В по-малките държави членки, където не съществуват ресурси за развитие на съответни материали, платформата Виртуална Учебна Среда (VLE) за дистанционно обучение или за цялостна програма, използвана съвместно с други държави членки, би дала възможност на студентите спортисти да изберат европейска програма или пък да останат в националната си система за образование в периодите на тренировки и международни състезания. Освен това, в случаите, когато се явяват сезонни изменения в необходимостта от състезания и тренировки (например един семестър в страна на произход, следващия - с ангажменти в международен план) може да е възможно да се интегрира дистанционното учене с други форми на предлагане на „смесен подход“, което ще позволи на студентите спортисти да се ползват от комбинирането на методи на присъствено и дистанционно учене, както и да си взаимодействат като част от образователната общност.

Някои проекти за дистанционно учене в тази област вече са стартирани, но до този момент резултатите не са твърде убедителни по отношение на качеството, изискванията за степен, достъпността, интерактивния характер и езиковата среда. Изглежда, че за международните спортни организации е трудно да намерят правилните механизми за сътрудничество на европейския пазар за дистанционно обучение.

3.3. Рамка на качество

Контролът на качеството на изпълнение на програмите за двойна кариера трябва да осигури качество на мерките и намесата в по-дълъг период. Някои механизми за външен и вътрешен контрол са налице в някои държави членки, но често те са твърде фрагментарни. В някои държави членки законовата и политическа рамка за националните тренировъчни центрове е предмет на външен контрол, включващ оценяване и инспекции. По-често правителствата използват рамката на финансови споразумения в областта на спорта, например въвеждане на грантове, отпуснати при условия на система за качество.

Въпреки че в образователния сектор съществува продължителна традиция на контрол на качеството, в спорта този вид механизми често се пренебрегват. Стандартите за качество трябва да превишават праговите критерии за задължителното образование и да включват спортна подготовка, подкрепящи услуги и (достъпност до) спортни съоръжения.

Регулярните и независими оценки би трябвало да обхващат качеството на услугите и на съоръженията (спорт и пансион). Съоръженията трябва да са сигурни, достъпни за елитни спортисти с увреждания и да позволяват младите спортисти да тренират и да учат в добри условия. Трябва да има създадени структури, които да се справят с конфликти и лошо поведение по дискретен начин. Оценяването трябва да включва консултации със спортистите, техните национални федерации и всякакви финансиращи агенции, за да се гарантира, че типът и равнището на предоставяните, например подкрепящи услуги, е подходящо и подпомага двойната кариера.

Освен това добре е да бъде повишена прозрачността на качеството на съоръженията и услугите от участниците, включени в двойната кариера. Етикет за качество би бил един подходящ инструмент за запазване на баланса между спорта и образованието в училищата и тренировъчните центрове. Спортисти и родители, идващи от други държави членки често са неосведомени за предоставяните услуги и вътрешните правила. Добре е да се разработи Европейска рамка на минимални изисквания от страна на спортните движения или от независими организации (например Европейския Комитет за стандартизация, CEN) така че спортните организации да могат да се ориентират по тези изисквания, формуирани на европейско равнище.

На европейско равнище се изразява сериозна загриженост относно позицията на младите таланти спортисти, по-конкретно от трети страни. Младите професионални спортисти в тренировъчните центрове на професионалните клубове не винаги имат достъп до образование и подкрепящи услуги. Някои млади спортисти по тази причина могат да се окажат в рискови ситуации, особено ако не отговорят на очакванията и отпаднат, лишени от образователно ръководство. Те могат да се окажат без ресурси и средства, за да се върнат в родината си.

Регулациите, отнасящи се до закрилата на непълнолетните, се различават значително между държавите членки и между различните спортове. В миналото много чужди клубове са набирали непълнолетни играчи в професионалните спортове като футбол и баскетбол, като не са им осигурявали възможност да ходят на училище или да следват професионално обучение. Тази ситуация до известна степен е подобрена, но остава от съществено значение тези въпроси да бъдат повдигнати из цяло Европа чрез социален диалог сред различните участници (национални спортни асоциации, професионални лиги, клубове, организации на спортисти).

Насоки за действие

Насока 27 — Европейската комисия е призована да стимулира сътрудничеството между националните центрове за спортна тренировка и образователните институции от различните държави членки с цел да подкрепи развитието и наличността на политиките за двойна кариера за спортисти студенти от други държави членки.

Насока 28 — Европейският съюз е призован да обмисли създаването на възможностите за осигуряване на финансова и организационна подкрепа за развитие и изпълнение на мрежа за мобилност при двойна кариера чрез сътрудничество на спортните организации и образователните институции в рамките на своята програма за образование и обучение от името на спортуващи студенти, които пътуват от една в друга страна членка.

Насока 29 — Европейската комисия е призована да окуражи и подкрепя водещите образователни институции и университети в държавите членки да участват в партньорство с основните участници в спорта в транснационални консорциуми за развитие на учебни планове и образователни програми за елитни спортисти. Такива програми могат да включват общи програми за придобиване на степен, общи модули в рамките на програми за степен или споделени програмни ресурси.

Насока 30 — Спортните и образователни власти, спортните организации и образователните институции трябва да инициират регулярен вътрешен контрол и външен мониторинг на съоръженията за двойна кариера и подкрепящите услуги, включително спортни и образователни резултати, квалификации и продължаващо обръщение на персонала, сигурност и достъпност на съоръженията и услугите и функциониране на вътрешни правила на поведение.

Насока 31 — Спортните власти и националните органи за спорт трябва да обмислят разработването на национален етикет за качество за услуги за двойна кариера и за съоръжения с препратка към Европейската рамка. Европейската комисия е призована да подкрепи разработването на европейска рамка за качество за услуги и съоръжения за двойна кариера в сътрудничество с представителни органи в тази област.

4. Разпространение на информация, мониторинг и оценяване

4.1. Публична осведоменост

Концепцията за двойна кариера може да бъде успешно реализирана единствено, ако спортистите и членовете на техните екипи (от треньори до родители) са наясно с важността на тази концепция. Разглеждането на тази тема от различни гледни точки (ЕС, правителствата, управляващите органи в спорта) ще разпространи посланието по-бързо и по по-ефективен начин. Координацията между различните партньори ще бъде един от ключовите фактори за успех. Съществуващите мрежи ще допринесат значително за разпространението на концепцията за двойна кариера.

Примери на добра практика

Международният Олимпийски комитет разпространява посланието относно важността на двойната кариера към спортистите, треньорите и екипите на спортистите от 2008 година. Разпространението е осъществено в целия свят към 69 международни спортни федерации и 205 национални олимпийски комитети.

Дейности на правителствено равнище, включително национални спортни агенции, съвети и образователни институции могат да осведомят спортистите, клубовете, треньорите и директорите на образователни институции относно важността на двойната кариера. Младите спортисти, включително спортистите с увреждания трябва да бъдат информирани, че е възможно да комбинират спорт и образование и те могат да се ползват от тази възможност. Комуникацията може да се фокусира върху успеха на двойната кариера на спортистите и на ползите от управлението на начина на живот и житейския баланс. Може да се осъществи под формата на информация, насочена към спортистите и техните близки, прес-съобщения относно нови развитие, рекламни материали, постери и др.

4.2. Мрежи за двойна кариера

Четири транснационални проекта за двойна кариера, подкрепени в рамката на Подготвителни мерки на ЕС 2009 в областта на спорта, представиха в малък мащаб ценността на междусекторното сътрудничество и иновативното партньорство, както и подходи за разпространяване на добри

практики, с цел насърчаване на учене отвъд националните граници, както и повишаване на осведомеността на национално и международно равнище, а също и за развитие на нови идеи относно предизвикателства в специфични спортове или по-малки държави членки. Изпълнението на концепцията за двойна кариера зависи до голяма степен от съществуването на мрежи с високо равнище на експертиза, които обединяват спортните организации, образователните институции, спортните организации и частни предприятия на национално и международно равнище и могат да осигуряват конкретно и практическо ръководство.

Една или повече европейски мрежи, представящи основните участници в двойната кариера ще бъде добра основа за по-нататъшно развитие на политиките за двойна кариера в ЕС. С оглед на полезната роля, която играят вече съществуващите мрежи, мрежите, които ще се активизират в бъдеще не трябва да изместят съществуващите, а по-скоро да се развиват върху техния опит. Обменът на информация и на добри практики в мрежата Европейски Спортист Студент (EAS) осигурява полезен модел за подражание. Европейските Олимпийски комитети, организациите на спортистите и треньорите и организациите в подкрепа на кариерата трябва да продължат да играят активна роля.

В рамката на европейските финансови потоци за спорт Европейската комисия би трябвало да осигури подкрепа за европейските дейности на мрежите за двойна кариера. Проектните грантове трябва да бъдат предоставяни на основата на кандидатури във връзка със специфични покани за предложения. Не бива да се забравя, че темата за двойната кариера не е изолирана тема, която да бъде предмет на дейност изключително на мрежите, създадени за тази цел. Организации като Европейската асоциация за спортен мениджмънт (EASM), Асоциацията на центровете за високо спортно майсторство (ASPC), Европейската федерация по спортна психология (FEPSAC) и Европейската мрежа за академични услуги в спорта (ENAS) могат също да играят полезна роля.

4.3. Изследвания, мониторинг и оценяване

Изпълнението на политически дейности за реализиране на двойната кариера трябва да бъде наблюдавано на национално и на европейско равнище. Трябва да бъдат разработени индикатори и да се събира важна информация на национално равнище относно процесите на изпълнение на политиките, както и относно резултатите.

В съществуващите мониторингови системи в областта на спорта и образованието в повечето европейски страни не са включени все още индикатори, свързани с двойната кариера. Съвсем скорошни проучвания²⁰ са изследвали елементи от програми за двойна кариера, например сравнения между различни модели на ниво средно образование или между определен брой страни. Трябва да бъдат насърчавани допълнителни изследвания, отнасящи се до най-чувствителни области като преходите на спортистите между съседни равнища на програми за двойна кариера, опит в двойната кариера на трансгранични спортисти, опазване развитието на млади спортисти в различни държави членки, дългосрочно въздействие на двойната кариера на национално и международно спортно равнище, включително спортни, академични и професионални достижения, перспективи на работодателите относно пригодността за заетост на (бивши) елитни спортисти, компетентности на професионалисти, действащи в програми за кариерно консултиране и ефективност на услугите, подкрепящи двойната кариера.

²⁰ Bosscher & Bottenburg, SPLISS (2011), Radtke & Coalter (2006), Aquilina & Henry (2007)

Насоки за действие

Насока 32 — Спортните власти биха могли да координират дейности в сътрудничество със спортните организации, с които да повишат осведомеността сред треньори, спортисти и членове на техни екипи относно значението на двойната кариера и да подкрепят създаването на представителни комитети на спортистите и националните спортни организации, както и тяхното включване в съответни управителни съвети на спортни организации или в структуриран диалог. Спортните власти трябва да подкрепят съществуващите спортни комитети и организации и разпространението на информацията относно двойната кариера към отделните спортисти по време на тренировки или състезания.

Насока 33 — Европейската комисия е призована да подкрепи една или повече мрежи, обединяващи основните участници, представящи спортистите, спортни организации, образователни институции, подкрепящи услуги, национални власти, треньори и бизнес с цел по-нататъшно разпространение и изпълнение на тези ръководни насоки.

Насока 34 — Спортните и образователни власти трябва да имат действащи системи за мониторинг и оценяване, създадени в сътрудничество със спортните и образователни организации, така че да проследяват напредъка в изпълнението на политиките за двойна кариера. Тези системи трябва да наблюдават ефективността и качеството на системата на образователни институции със спортен профил, спортните академии или спортни центрове, управлявани от федерациите, Олимпийските комитети или частните компании и клубове. Те трябва да подкрепят и съответстващи изследвания.

Насока 35 — Европейската комисия е призована да подкрепя изследвания, свързани с международното измерение на програмите за двойна кариера, по-конкретно по отношение на ефектите от преходите в живота на спортистите, опазване на развитието на младите спортисти при спортове с ранна специализация, ефективността на мерките и подкрепящите услуги в държавите членки и процеса на повторно влизане на европейските спортисти на пазара на труда.

Насока 36 — Европейската комисия е призована да обмисли наблюдението на ключови развитие в областта на двойната кариера на спортистите на национално и европейско равнище и да оценява изпълнението на тези ръководни насоки на основата на предварително дефинирани индикатори след четири години.

Приложение: Списък на експертите

Тези ръководни насоки за двойна кариера бяха разработени от Група експерти, създадена за тази цел и включваща следните експерти:

- (1) Kiiian Albrecht, International Ski Federation Athletes' Commission, Austria
- (2) Maarten van Bottenburg, University of Utrecht, The Netherlands
- (3) Franck Bouchetal Pellegri, French National Athletics Federation, France
- (4) Jean Laurent Bourquin, Consultancy Olympic Movement, Switzerland
- (5) Alison Brown, TASS — Talented Athlete Scholarship Scheme, United Kingdom
- (6) Raymond Conzemius, Ecole Nationale de l'Education Physique et des Sports, Luxembourg
- (7) Patrick Duffy, European Coaching Council, United Kingdom
- (8) Akos Fuzi, Ministry for National Resources, Hungary
- (9) Michel Godard, INSEP — Institut National Sport de l'Expertise et de la Performance, France
- (10) Juris Grants, Latvian Academy for Sport Education, Latvia
- (11) Michael Hadschieff, KADA — Verein Karriere Danach, Austria
- (12) Ian Henry, Centre for Olympic Studies and Research, Loughborough University, United Kingdom
- (13) Nicolaj Holmboe, Team Denmark, Denmark
- (14) Andreas Hulsen, Olympiastutzpunkt Berlin, Germany
- (15) Nikos Kartakoulis, Cyprus Sport Organisation, Cyprus
- (16) Robert Korzeniowski, Polish Olympic Committee, Poland
- (17) Ladislav Krizan, Ministry of Education and Sport, Slovakia
- (18) Duarte Lopes, University of Lisbon, Portugal
- (19) Jose Marajo, Ministere des Sports, France
- (20) Tuuli Merikoski, Finnish Olympic Committee, Finland
- (21) Walter Palmer, European Elite Athletes Association, France
- (22) Sabine Radtke, Free University Berlin, Germany
- (23) Susana Reguela, Centre d'Alt Rendiment Barcelona, Spain
- (24) Marion Rodewald, EOC Athlete Committee, Germany
- (25) Natalia Stambulova, University Halmstad, Sweden
- (26) Cees Vervoorn, University of Applied Sciences — Sport Amsterdam, The Netherlands
- (27) Paul Wylleman, Dienst Topsport en Studie, Vrije Universiteit Brussel, Belgium

Групата експерти беше председателствана от Отдела за спорт към Генерална Дирекция „Образование и култура“ на Европейската комисия, като в същото време изпълнява ролята и на секретариат. Експертната група на ЕС „Образование и обучение в спорта“ определи членовете на настоящата група, осъществи наблюдение при процеса на разработка и одобри окончателния текст.

Логистичните разходи на Групата експерти бяха покрити от Европейската комисия.

European Commission

Luxembourg: Publications Office of the European Union

2013 — 43 pp. — 21 x 29.7 cm

ISBN 978-92-79-31162-8© European Union, 2013

doi:10.2766/52683

HOW TO OBTAIN EU PUBLICATIONS

Free publications:

- one copy:
via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- more than one copy or posters/maps:
from the European Union's representations (http://ec.europa.eu/represent_en.htm);
from the delegations in non-EU countries (http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm);
by contacting the Europe Direct service (http://europa.eu/europedirect/index_en.htm) or
calling 00 800 6 7 8 9 10 11 (freephone number from anywhere in the EU) (*).

(*) The information given is free, as are most calls (though some operators, phone boxes or hotels may charge you).

Priced publications:

- via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Priced subscriptions:

- via one of the sales agents of the Publications Office of the European Union
(http://publications.europa.eu/others/agents/index_en.htm).

